LUM

LUNDS UNIVERSITET MEDDELAR

NUMMER 7
SEP 2004
ÅRGÅNG 37

Bättre forskning med effektiv förvaltning

Lokal satsning på kvinnligt ledarskap

SOL i sinne

LUM

LUNDS UNIVERSITET
MEDDELAR

Lunds universitets tidskrift LUM utkom första gången 1968. Den når i dag samtliga anställda och nästan lika många utanför universitetet. LUM har en upplaga på 12.800 ex och utkommer med 10 nr per år.

Adress: LUM
Informationsenheten Lunds universitet
Box 117, 221 00 Lund
Fax: 046-222 47 11
Internpost: Hs 31
E-post: LUM@info.lu.se

LUM på nätet: www.lu.se/info/lum/Lum.html

Redaktion:
Maria Lindh, redaktör och layout insidor
046-222 95 24, Maria.Lindh@info.lu.se

Eva Johannesson, ansvarig utgivare
046-222 70 08, Eva.Johannesson@info.lu.se

Ingela Björck, forskningsjournalist
046-222 76 46, Ingela.Bjorck@info.lu.se

Britta Collberg, journalist
046-222 31 58, Britta.Collberg@info.lu.se

Petra Francke, journalist och layout färgsidor
046-222 03 16, Petra.Francke@info.lu.se

Göran Frankel, forskningsjournalist
naturvetenskap
046-222 94 58, Goran.Frankel@info.lu.se

Ulrika Oredsson, journalist
046-222 70 28, Ulrika.Oredsson@info.lu.se

Annonser:
tomat annonsbyrå, tel 046-13 74 00/02
www.tomat.se
fax 046-5400150
e-post PC: info@tomat.se
e-post Mac: material@tomat.se

Prenumerationer, notiser, meddelanden:
Eva Mattisson: 046-222 70 10
e-post: Eva.Mattisson@info.lu.se

Anställda vid LU får LUM gratis.
Enskilda abonnenter – 190 kr/11 nr. Inbetalas på postgirokonto 15650-5 med angivande av ”Prenumerationsavgift för LUM” samt namn & adress.

Adressändring:
Anställda anmäler ändringar till katalogansvariga vid institutionen (motsv). Övriga skickar ändringsuppgifter till LUM, gamla adressrutan bifogas.

Tryck: VTT Grafiska i Vimmerby

Nästa LUM: 1 oktober. Manusstopp: 20 september.

ISSN: 0345-7354

Omslag: Nya Språk- och litteraturcentrum, eller SOL-centrum som det också kallas. Foto: Kennet Ruona.

Innehåll

III Samarbetar med Vietnam
Under snart sju år har Juridiska fakulteten i vid LU samarbetat med två juridiska fakulteter i Vietnam. Inom ramen för ett SIDA-projekt hjälper de till att modernisera den vietnamesiska juristutbildningen. Bland annat har en grupp vietnamesiska mastersstudenter varit i Lund i sommar och pluggat svensk och amerikansk rätt.

VI Vill laga skadad näthinna
Näthinnan är ett komplicerat sinnesorgan som är svår att reparera. Men flera lundaforskare har antagit utmaningen. Fredrik Ghosh forskar på att transplantera hela bitar av frisk näthinna till ett sjukt öga och Anita Blixt Wojciechowski undersöker möjligheten att med hjälp av stamceller reparera en skadad näthinna.

IX Gammalt och nytt i ljuv förening
Nu har Språk- och litteraturcentrum slagit upp sina portar. En ny byggnad med bibliotek, läshus, och entréhall fogar samman Humanisthuset, Absalon och gamla Geologen till ett stort komplex. Här har många mötesplatser skapats. Det gäller inte minst det nya toppmoderna Humanistlaboratoriet, som öppnar upp för samarbete med forskare från andra delar av universitetet.

XII Lär ubåtar navigera
Inom några år kommer smarta obemannade u-båtar att inspektera kablar och pipelines på havsbottnen. Dessa farkoster tar sig själv ut till och tillbaka från det ssom ska undersökas. Matematikerna Jan Holst och Anders Heyden deltar i utvecklingen av de nya navigations- och analyssystem som dessa självständiga maskiner kräver.

XIV Tai Chi mot ledvärk
Sjukgymnasten Amanda Lundvik Gyllensten har utbildat sig till ”Master Trainer in Tai Chi for Arthrosis”. Nu ska hon delta i ett projekt där man ska undersöka om patienter med höftont blir hjälpta av Tai Chi-rörelserna.

XVI Hallå Per Karsten…
… ny chef för Historiska museet.

Sedan 1998 samarbetar Juridiska fakulteten i Lund och två juridiska fakulteter i Vietnam. Samarbetet syftar till att modernisera den vietnamesiska juristutbildningen och inkluderar bl.a. skapandet av ett komplett bibliotek. För att kunna jämföra lagstiftning och rättspraxis på olika håll i världen behöver de blivande juristerna också internationella utblickar. Därför har en grupp vietnamesiska mastersstudenter varit i Lund i sommar.

Ambitiösa FRAMÅTSTRÄVARE

I sommar har 34 vietnamesiska mastersstudenter pluggat svensk och amerikansk rätt i Lund. De har minglat med svenska och amerikanska juriststudenter och fått en rejäl duvning i engelska – det språk som är den kanske viktigaste nyckeln till en mer modern vietnamesisk juristutbildning.

LUM träffade två mastersstudenter som tar emot denna modernisering med öppna armar.

”Vietnam är nära” sjöng solidaritetsgrupperna på torgen i Lund på 1970-talet. USA och Vietnam låg i krig, och många stod på vietnameserna sida. Men 26-åriga Ahn **Nguyet Le** vill inte tala om kriget för över trettio år sedan. Hon har undervisat i juridik i Ho Chi Minh City i tre år och följer nu masterskursen.

– Låt det förflutna vara, säger hon, och slår bakåt med armen för att visa var det hör hemma.

– Kriget är förbi. Vi har ett bilateralt avtal med USA och det finns mängder med amerikanska företag som etablerar sig i Vietnam.

Gränserna överskrids, kapitalet känner ingen nationstillhörighet. Globaliseringen av ekonomin och kulturen påverkar givetvis också Vietnam och gör det nödvändigt att anpassa handelsregler, lagstiftning etc., menar hon.

Det är med stort engagemang hon och kurskamraten Van Nam Nguyen följt sommarens masterskurs i Lund som handlat just om rätten i ett jämförande perspektiv, med tonvikt på den svenska och den amerikanska. Samma tema har lärarna från Lund undervisat på tidigare i Vietnam.

Van Nam Nguyen kommer från Hanoi. Han är 30 år och har varit universitetslärare i juridik de senaste fyra. Han är entusiastisk över att ha fått en modell som hjälper honom att förstå och förklara olika länders rättssystem, deras ideologiska och historiska rötter och hur de skiljer sig från varandra. Han har redan hunnit använda den i sin undervisning i Hanoi, och för hans studenter var det en aha-upplevelse, berättar han: ”They were deeply impressed”.

Ahn Nguyet Le har tagit mest intryck av den pedagogiska metodiken som förmedlas på kursen. Den förutsätter aktiva studenter som ställer frågor. I Vietnam är detta svårt att genomföra, delvis på grund av att studentgrupperna är så stora, men också när undervisningen sker på engelska, för att språkproblemen fortfarande är påtagliga.

De flesta av de 34 studenter som läst i Lund under den gångna sommaren är juridiklärare på ▶

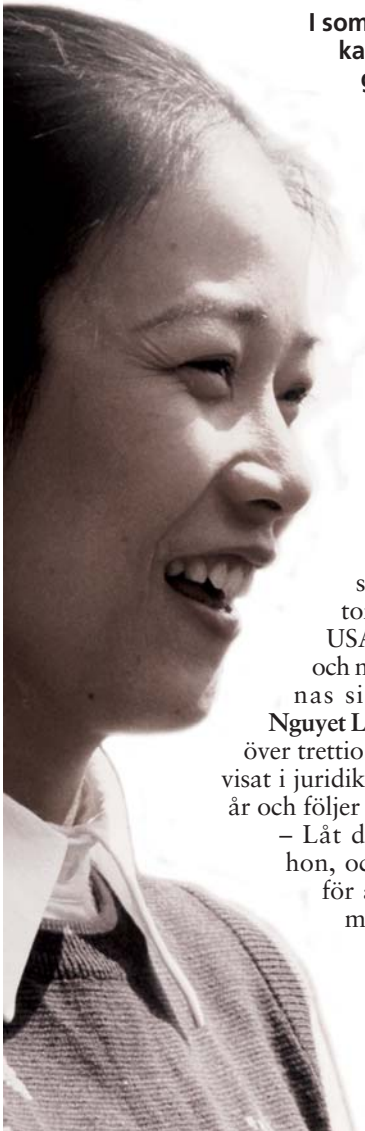

Ahn Nguyet Le och Van Nam Nguyen – två av de 34 vietnamesiska mastersstudenter som pluggat svensk och amerikansk rätt i Lund i sommar.

akademisk nivå. De valdes ut till masterskursen i hård konkurrens och tillhör dem som behärskar engelska bäst. Men även deras engelska är bristfällig.

– De flesta har bra läsförståelse, förklarar Ahn Nguyet Le. Det är den muntliga träningen som vi inte får. Det beror också på blygsel, många är blyga, säger hon och skrattar lite grann.

De vietnamesiska studenterna har denna sommar undervisats också av amerikanska juristprofessorer från Suffolk University Law School i Boston. Lundafakulteten har ett nära samarbete med Suffolk och i år var sjätte gången som amerikanerna hyrde in sig i lokalerna i Lund för att hålla sin sommarskola här. Som tack medverkade de som lärare också på den vietnamesiska kursen.

Det har varit både språkligt och pedagogiskt stimulerande för vietnameserna att följa amerikanernas undervisning eftersom den dels bygger mycket på dialog, dels på olika rättsfall.

– Mastersstudenterna är otroligt ambitiösa. Vi har ett späckat program med både föreläsningar, biblioteks- och dataövningar och sociala aktiviteter, men de är ändå mycket disciplinerade, berättar **Karl Svantemark**, koordinator för masterskursen.

Gensvaret har varit fantastiskt säger han:

– Studenterna uppträder som ambassadörer och är förstås tacksamma. Men under den artiga ytan lyser en genuin och stark glädje igenom över att vara här, studera och utvecklas.

Uppsatsutkast

När detta skrivs har mastersstudenterna återvänt till Vietnam. Men dessförinnan hade alla skrivit och försvarat ett utkast till uppsats. I oktober ska uppsatsen vara klar, och läggas fram vid respektive fakultet i Vietnam.

De bästa studenterna, ungefär en tredjedel, kommer att erbjudas att gå vidare och doktorera. Det sker på plats i Vietnam där förhoppningen är att man framöver ska kunna bygga upp en forskarutbildning med lundajuristernas hjälp.

Van Nam Nguyen är målmedveten och vill försöka. Ahn Nguyet Le är mera tveksam – inte för att hon saknar lusten, utan för att det är annorlunda för en kvinna, förklarar hon.

60 procent av de vietnamesiska juristlärarna är kvinnor, berättar hon. Ändå är synen på kvinnan mycket traditionell – det är hon som ska ta hand om hushållet.

– Jag är 26 år och förväntas snart gifta mig och skaffa barn. Mina föräldrar vill att jag ska ha en man som kan ta hand om mig och försörja mig. Jag säger att jag kan ta hand om mig själv, men de tror inte på det, säger Ahn Nguyet Le.

TEXT & FOTO: BRITTA COLLBERG

Samarbete ger mersmak

Det hör inte till vanligheterna att lärare på juridiska fakulteter konstruerar bokhyllor. Men det är vad de har gjort i Lund: en ordentlig bibliotekshylla utrustad med avfuktare som drivs av solceller. Här kan tjocka lagtexter klara sig i århundraden undan tropisk luftfuktighet. Nyligen kom den första hyllan på plats hos juridiska fakulteten i Hanoi. Nu slipper vietnamesernas lagböcker mögla.

Ett Malmöföretag har byggt bokhyllan efter lundajuristernas anvisningar, Den är enkel men smart, genom solcellerna som gör att den inte kostar något i drift. Hyllan är därtill ett exempel på kreativiteten som blommat under det snart sjuåriga samarbetet mellan lundajuristerna och de juridiska fakulteterna i Hanoi respektive Ho Chi Minh City.

Samarbetet finansieras av SIDA och syftar till att modernisera juristutbildningen i Vietnam. Lund fick i konkurrens med Umeå uppdraget att sätta ihop och driva det pedagogiska utvecklingsprojektet i Vietnam som skulle ingå i ett större SIDA-program för att stärka rättsstaten och respekten för mänskliga rättigheter i biståndsländer. Projektet inkluderar skapandet av ett komplett bibliotek med utbildade ”cybrarians”, dvs. IT-bibliotekarier som kan ge stöd i både undervisning och forskning.

– Vi har lärt oss mycket under resans gång, som till exempel att vara lyhörda och lösa problemen efter hand, även av praktisk art. Det är ju inte samma sak att bygga upp ett modernt bibliotek eller

Till vänster: Lundajuristernas uppfinning – en bibliotekshylla utrustad med avfuktare som drivs av solceller. Här kan tjocka lagtexter klara sig i århundraden undan tropisk luftfuktighet. **Mitten:** Hanoi University. **Till höger:** Datorer vid universitetet i Ho Chi Minh City med biblioteksresurser som lundajuristerna varit med att utforma. FOTO MARTIN LUNDAHL.

upprätta ett datanätverk i Vietnam som i Sverige. Om man handlar böcker så möglar de. Det är 40 grader varmt och luftfuktigheten över 90 procent. Det var så vi kom på att konstruera bokhyllan med avfuktare. Sådana fanns förstås redan, men eldrivna och därför oftast för dyra. Det här med solceller hade man inte tänkt på tidigare, berättar **Bengt Lundell**, prefekt vid Juridiska fakulteten.

Samarbetsprojektet omfattar flera etapper. Den första har gått ut på att förbättra den juridiska grundutbildningen. Fram till i dag har den varit mycket traditionell, med fokus på texter och föreläsningar för stora studentgrupper. Lundajuristerna har bidragit med nya pedagogiska former:

– Vi vill aktivera studenterna och göra dem mer reflekterande. En förutsättning för en rättsstat är ju oberoende domstolar och jurister som kan stå självständiga gentemot staten, säger Bengt Lundell.

Auktoritärt samhälle

Även om det vietnamesiska samhället håller på att öppna sig, så är det fortfarande auktoritärt, menar han. Rättsutövningen är heller inte enhetlig, bland annat för att kontakterna mellan olika delar av landet inte varit så omfattande och man har tolkat lagen olika. Domarna är till skillnad från i Sverige inte offentliga och det har gjort det svårt att använda rättsfall i utbildningen och utveckla en allmänt känd rättspraxis.

– Fast det har börjat hända saker, genom samarbetet. Vi har fått översätta och publicera en del rättsfall för att använda i undervisningen – det har aldrig hänt tidigare, säger Bengt Lundell.

För att kunna jämföra lagstiftning och rättspraxis på olika håll i världen behöver de blivande juristerna också internationella utblickar. Lundakollegerna har inlemmat vietnameserna i sitt internationella nätverk av jurister i exempelvis USA, Kanada och Japan – genom seminarier och konferenser som förlagts till Vietnam.

Hur har samarbetet fungerat rent praktiskt för lundajuristernas del? Förvånansvärt bra, är svaret. Fakulteten i Lund har bara ett 30-tal lärare till sina närmare tvåtusen studerande på grundutbildningen. Ändå har nästan alla lärarna vid sidan om sin undervisning hemma i Lund också arbetat någon period i Vietnam. En lärare – **Lars-Göran Malmberg** – har varit stationerad i Vietnam.

– Vietnam-projektet kan uppfattas som krävande för den lilla personalstyrkan, men ger också inspiration och arbetsglädje och dessutom inkomster som gjort att vi kunnat knyta fler lärare till oss.

Efter grundutbildningen har man inom projektet gått vidare med en vietnamesisk mastersutbildning i juridik. Den planerade avslutande etappen är att bygga upp en doktorsutbildning i Vietnam. Inga beslut är ännu fattade, men om SIDA ger klartecken är ambitionen att hjälpa de vietnamesiska kollegerna att skriva nya läroböcker och att skapa ett pedagogiskt centrum.

– Målet är att när denna utvecklingsperiod är över – cirka 2009 – så ska det finnas ett normalt samarbete mellan våra fakulteter, säger Bengt Lundell.

– Vietnamesernas förtroende för oss har ökat mycket sedan starten, fortsätter han. Vi vill inte skapa stabilitet utan en dynamik att tänka vidare, och vi kan i dag genomföra saker som var omöjliga 1998.

Skillnaderna mellan vietnameserna och svenskarna är stora – särskilt bland de äldre lärarna:

– Det är märkligt att höra sina jämnåriga vietnamesiska kolleger berätta om hur de la stenar i fickorna för att väga mer, så de kunde ta värvning och slåss mot amerikanerna under kriget för trettio år sedan. För att antas som soldat var man tvungen att väga minst 40 kg…

Trots olikheterna finns också stora likheter. De juridiska fakulteterna i Sverige och Vietnam tillhör samma akademiska värld med många gemensamma internationella drag.

– Också organisationsstrukturerna är lika, med en lokal och en central beslutsnivå. Att förändra en fakultet i Sverige hade nog på många sätt inte varit så mycket annorlunda.

BRITTA COLLBERG

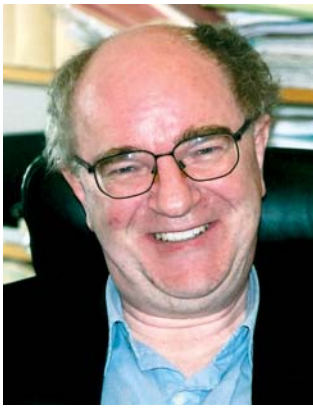

Bengt Lundell ser både skillnader och likheter mellan svenska och vietnamesiska juridiska fakulteter. FOTO: BRITTA COLLBERG.

Svårbotad näthinna
utmaning för forskare

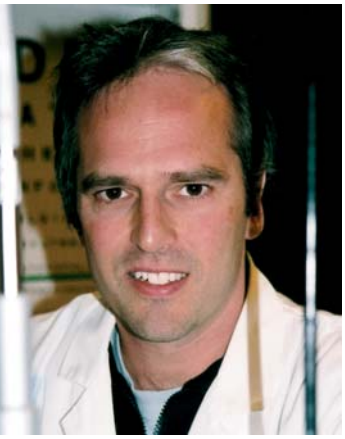

Fredrik Ghosh forskar på att transplantera hela bitar av frisk näthinna till ett sjukt öga.

Anita Blixt Wojciechowski undersöker möjligheten att med hjälp av stamceller reparera en skadad näthinna.

Den supertunna långskaftade skalpellen skär försiktigt upp ett litet snitt. Ett annat instrument, ett smalt glasrör, kommer lika försiktigt med en bit vävnad och petar in den i snittet. Med milda puffar av vätska genom röret trycks den lilla vävnadslappen in under ytan och slätas till så att den ligger platt. Färdigt!

Allt sker i ultrarapid, som om rörelserna gjordes under vattnet. Och de görs verkligen i en våt miljö: det som visas på datorskärmen är en titthålsoperation i näthinnan, allra längst bak i ögat.

Näthinnan och dess synceller, tapparna och stavarna, ger de synsignaler som håller halva vår hjärnbark i arbete. Synen är det sinne som ger i särklass mest information till hjärnan – tio gånger mer än hudens känselsinne och hundra gånger mer än hörseln.

Därför är näthinnan så viktig, och därför är sjukdomar i näthinnan så drabbande. De är inte heller särskilt ovanliga. Sjukdomen Retinitis pigmentosa, som bryter ut i tonåren och gör sin bärare blind före 35 års ålder, drabbar visserligen bara en av 3000 personer i Sverige. Men makuladegeneration, som skadar makula (gula fläcken, det område där synen är skarpast), drabbar en tiondel av alla 65-åringar och en femtedel av alla 75-åringar i västvärlden. Diabetesretinopati, en följd av diabetes, är en tredje allvarlig sjukdom i näthinnan.

Två forskningslinjer

Näthinnans sjukdomar och deras behandling har länge varit ett viktigt område för ögonforskare i Lund. Här finns två huvudsakliga forskningslinjer: å ena sidan att transplantera hela bitar av frisk näthinna, å andra sidan att föra in stamceller för att de själva eller olika skyddsämnen som de bär med sig ska hjälpa den sjuka näthinnan.

Fredrik Ghosh leder den första forskargruppen. Han är ögonkirurg men även laboratorieforskare.

– Jag arbetar varannan vecka på kliniken och varannan vecka här i labbet. Det är en stor tillgång att själv kunna analysera de prover jag tagit från en patient jag opererat, förklarar han.

Fredrik Ghosh har också själv utvecklat den metod han använder för att transplantera små bitar av frisk näthinna till ett sjukt öga. Än så länge sker det bara i djurförsök, eftersom tekniken är extremt svår. Först gäller det att ta sig fram till rätt ställe utan att skada linsen, glaskroppen eller andra delar av ögat. Sedan ska ett snitt göras och det lilla transplantatet på tre gånger tre millimeter föras in under den sjuka näthinnan utan att självt bli skadat.

Försök på grisar hos en forskningspartner i USA har nu visat att operationen kan göras utan skador, och att tranplantatet överlever. Så långt är allt gott och väl – men för att operationen ska bli meningsfull måste den lilla transplanterade biten också börja fungera som en näthinna, och bilda kontakter med andra nervceller på samma sätt som normala tappar och stavar.

Där är man inte ännu. Mikroskopstudier visar att transplantaten sitter på plats i värdens öga, men inte beter sig riktigt som man vill – de bildar inte de önskade kontakterna med den sjuka näthinnan. Fredrik Ghosh och hans medarbetare vill därför i sitt fortsatta arbete testa olika sätt att preparera transplantatet före operationen, t.ex. så att det innehåller extra mycket tillväxtfaktorer.

Svårt att mäta synupplevelsen

Det slutliga testet kommer först i framtida försök på människa. Blir det någon skillnad, ser det opererade ögat bättre än tidigare? Att mäta näthinnans elektriska aktivitet på djur kan visserligen ge en aning om dess funktion, men hur synen verkligen upplevs går ju inte att få fram i djurförsök.

– Men vi vill först få mesta möjliga erfarenhet genom djurförsök, innan vi går över till människor. Även om man kan säga att blinda patienter inte har något att förlora på att bli försöksopererade, så är det ändå etiskt fel att utnyttja deras utsatthet i onödan, menar Fredrik Ghosh. Han får ofta brev från olyckliga patienter världen runt som läst om forskningen på Internet, men han vill akta sig för att väcka några förhoppningar i förtid.

I andra laboratorier på BMC pågår annan forskning, där **Karin Warfvinge**, **Maite Perez** och **Anita Blixt Wojciechowski** undersöker möjlig-

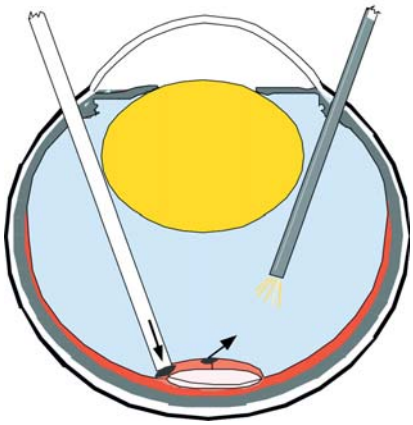

Transplantation av en hel bit näthinna. Transplantatet förs in i ögat i ett silikonbehandlat glasrör (till vänster), och trycks med hjälp av vätska in under den sjuka näthinnan.

heten att med hjälp av stamceller reparera en skadad näthinna. Anita Blixt Wojciechowski beskrev i våras i sin avhandling försöken att överföra stamceller från råttfoster till vuxna råttor. Stamcellerna överlevde och spred sig till hela näthinnan, precis som önskat, men ville däremot inte utvecklas till synceller utan blev bara gliaceller, en sorts stödjevävnad.

De år Anita Blixt Wojciechowski lagt ner på att forska om näthinnan har gjort henne ödmjuk inför dess komplexitet och forskningsuppgiftens svårighet.

– Näthinnan är speciell eftersom den är ett sinnesorgan, säger hon. En muskelcell behöver bara fungera just där den är, medan näthinnans celler ska ha kontakter med hjärnan för att säga oss något om världen.

– Om man skulle få fram celler som ger hjärnan fel information om världen, då har patienten inte alls blivit hjälpt. Det skulle kunna vara synceller som ger förvirrade signaler om färger, former och linjer. Eller celler som ger ifrån sig ett bildbrus hela tiden, som en sorts tinnitus för ögat – det vore ju rena katastrofen!

Därför tror Anita numera inte så mycket på möjligheten att transplantera vare sig stamceller eller hela näthinnebitar som ersättning för sjuka synceller. I stället tänker hon sig att transplanterade stamceller skulle kunna fungerare som bärare av material som reparerar patientens egna sjuka synceller. Det kan vara tillväxtfaktorer eller gener som producerar ämnen som de sjuka cellerna själva inte längre kan tillverka. För den transportuppgiften räcker det med att stamcellerna utvecklas till gliaceller, de behöver inte bli nervceller.

– Ideallösningen vore att kunna ta stamceller från patienten själv, säger hon. I kanten av näthinnan finns ett område som är lätt att komma åt, och från vilket man skulle kunna ta ut, odla upp och preparera stamcellerna. De behöver sedan inte transplanteras in till de innersta och mest svåråtkomliga delarna av näthinnan, eftersom våra försök ju visat att de kan förmera sig och sprida sig på egen hand.

Mycket arbete återstår dock innan man kommer så långt.

– Först var vi lyckliga bara över att de transplanterade stamcellerna levde och växte. Nu har vi kommit till nästa steg, att få dem att göra något meningsfullt.

– Så är det alltid inom forskningen. Man tar ett kliv uppåt, kommer till en avsats och står stilla ett tag, men tar sedan förhoppningsvis ett nytt kliv till en högre nivå. Därför behöver en forskare mycket tålamod! säger Anita Blixt Wojciechowski.

TEXT & FOTO: INGELA BJÖRCK

”Först var vi lyckliga bara över att de transplanterade stamcellerna levde och växte. Nu har vi kommit till nästa steg, att få dem att göra något meningsfullt.”

Livsmedelscentrum Lund

TeknoSeed AB

KFS

Kvinnliga akademiska ledare utbildas vid LU

***Inger Lövkrona* räds inte att kalla sitt kvinnliga ledarskapsprogram AKKA, som gåsen i Selma Lagerlöfs roman "Nils Holgersson".**
– Akka var ju ledarhonan och beskrivs som erfaren, modig, klok, stark och mycket vis. Så det passar väl bra, tycker hon.

AKKA är dock i detta fall en förkortning av AKademiska Kvinnors Ansvar – ett lokalt utvecklingsprogram inom Lunds universitet. Syftet är att få fram fler kvinnliga akademiska ledare, och det är universitetsledningen som gett Personalenheten uppdraget att utveckla ett sådant program. De har i sin tur utsett Inger Lövkrona till programansvarig tillsammans med **Cecilia Agrell** på Lund University Education AB.

Stort stöd

Inger Lövkrona har själv haft många ledaruppdrag, bl.a. som dekanus för Humanistiska fakulteten, och nu är hon ordförande i fakultetens jämställdhetsnämnd. Hon säger att stödet och intresset för det kvinnliga ledarskapsprogrammet är stort.

– Inför nästa valomgång till rektors- och dekanusposter hoppas nog alla på fler kvinnliga kandidater att välja mellan.

Det är fakultetsledningarna som valt ut programdeltagarna och av 80 nomineringar har 31 kvinnor utsetts. Programmet omfattar nio träffar under ett år och startar med ett internat nu i oktober. Fokus ska ligga på organisationsstrukturer/kulturer och kvinnors villkor i dessa.

– Vi har bjudit in flera goda förebilder som gästföreläsare, exempelvis ledande kvinnor på andra universitet. Men också män, säger Inger Lövkrona.

Genusperspektiv

Kunskapsseminarier ska varvas med arbetsseminarier och exempel på teman som ska behandlas är strategiarbete, det personliga ledarskapet, etiska aspekter på ledarskap och framtidens ledarskap.

Även mer praktiska frågor som vad en dekan gör och aktuella frågor för ett universitet som en ny forskarutbildning och en ny utbildningsstruktur tas upp under programmets gång.

– Programmet har ett integrerat genusperspektiv, säger Inger Lövkrona som själv just genomgått en ledarskapsutbildning utan det perspektivet i Högskoleverkets regi.

Därför hittar man också programpunkter som "Akademisk kultur och kön", "Kvinnor i manliga strukturer" och "Akademiska glastak".

– Programmet syftar till att ge kvinnor som är intresserade av ledarskap kunskap och verktyg att utöva detta. Fler kvinnor i ledande ställningar kan förändra rådande strukturer. Vi hoppas därför att programmet blir ett återkommande inslag, säger Inger Lövkrona.

MARIA LINDH

Inger Lövkrona är programansvarig för LUs egen kvinnliga ledarskapsutbildning. FOTO: KENNET RUONA

LUM INSIDORNA

Ekonomiska bekymmer
sid 2

Är sparad semester verklig?
sid 6

En härlig studiesommar!
sid 10

Varnad professor

Statens ansvarsnämnd utfärdade en varning till professorn som haft ett förhållande med sin doktorand. Mot bakgrund av den beroendeställning som en doktorand har till sin handledare ser Statens ansvarsnämnd allvarligt på händelserna.

I slutet av förra året anmälde Lunds universitets doktorandkår en professor för trakasserier mot en kvinnlig doktorand. I anmälan uppgavs att professorn inte respekterat att doktoranden inte ville fortsätta sitt förhållande med honom. Dessutom gjordes bedömningen att professorn misskrediterat doktorandens insatser som forskarstudent.

Universitetet gjorde en egen utredning där man slog fast att professorn åsidosatt sina skyldigheter som lärare.

Stor påfrestning

Universitetet lämnade över ärendet till Statens ansvarsnämnd som efter egen utredning följde universitetets rekommendation och utfärdade en varning enligt lagen om offentlig anställning.

Att Statens ansvarsnämnd, trots en allvarlig anklagelse, har stannat vid en varning beror på att man anser att professorn ”har insett att han handlat på ett felaktigt sätt och att anmälan inneburit en stor påfrestning för honom såväl privat som professionellt”.

– Det är bra att Statens ansvarsnämnd delar universitetets bedömning om det allvarliga i beteendet och att man tydligt markerar vikten av att inte blanda ihop rollen som privatperson med rollen som handledare, säger rektor **Göran Bexell.**

Lunds doktorandkår är nöjd med att Statens ansvarsnämnd förklarat att man ser allvarligt på händelsen.

ULRIKA OREDSSON

Bekymmersamt med stora LU-underskottet

Lunds universitet har ett underskott på 315 miljoner kronor. Det visar resultatet i den delårsrapport som universitetet skickat till regeringen. Det innebär en försämring med 182 miljoner kronor jämfört med samma period i fjol.

Peter Honeth är bekymrad men inte förvånad.

– Det är bekymmersamt, säger universitetsdirektör **Peter Honeth**, men uppger samtidigt att underskottet var väntat och att ungefär hälften är av engångseffekt och resultatet av universitetets särskilda genomgång av redovisningen av den externfinansierade forskningen.

– Det innebär att helårsresultatet kan komma att bli något bättre.

Universitetet har uppgraderat sitt redovisningssystem. Man har infört ett nytt periodiseringsverktyg som inneburit att kvaliteten i beräkningarna av upplupna respektive förutbetalda intäkter har förbättrats.

Dessutom har områdeskanslierna i samarbete med institutionerna gjort en noggrann genomgång av externfinansierade projekt. Underskottsprojekt, framför allt inom den medicinska fakulteten och LTH, som tidigare periodiserats i väntan på finansiering har tagits upp i delårsbudgeten och belastar resultatet. Den totala omfattningen av de här åtgärderna uppskattas till cirka 140 miljoner kronor. Till detta kommer en avgift för den statliga avtalsförsäkringen på 11,7 miljoner kronor för 2003.

Ytterligare en orsak till det stora underskottet är att universitetet utbildar fler studenter än vad statsmakterna betalar för.

Till årsskiftet räknar universitetet med att underskottet ska ha reducerats till 272 miljoner kronor. Då bör universitetet – efter korrigering av engångskostnader på 152 miljoner kronor – ha ett strukturellt underskott på 120 miljoner kronor.

ULRIKA OREDSSON

Allan Larsson förhandlar om ESS

***Allan Larsson*, styrelseordförande i LU och tidigare finansminister, har fått regeringens uppdrag att som särskild förhandlare för staten undersöka möjligheterna att placera ESS, European Spallation Source, i Sverige.**

Det handlar om att bygga världens hittill största neutronkälla; för några år sedan föreslog konsortiet ESS-Scandinavia att anläggningen – värd ca en miljard euro – skulle placeras i Lund. Det finns konkurrerande förslag om placeringar i Tyskland, Storbritannien och Ungern. Enligt ESS-Scandinavia stärker den svenska regeringens initiativ i frågan avsevärt Sveriges möjligheter att bli värdland för anläggningen.

I uppdraget ingår att klargöra intresset från forskarsamhället och näringslivet, att analysera de långsiktiga tillväxteffekterna, att undersöka möjliga regionala, nordiska och europeiska finansiärers intresse för medverkan samt att utreda andra europeiska länders och EU-kommissionens inställning. Uppdraget ska redovisas inom ett år och regeringen kommer senare att ta ställning till frågan om ett eventuellt svenskt värdskap.

”Arbetsmiljöverket ger draghjälp”

Universitetspersonalen har hög arbetsbelastning och dåigt ledarskap. Det är några punkter som Arbetsmiljöverket tar upp i en rapport om Lunds universitet.

– Det blir ett intensivt arbete med arbetsmiljöfrågor i höst, säger universitetsdirektör *Peter Honeth.*

Marianne Steneroth Sillén, huvudskyddsombud på Ekonomihögskolan och vice ordförande i Saco menar att Arbetsmiljöverkets rapport ger god draghjälp åt miljöarbetet.

I början av juni släppte Arbetsmiljöverket en rapport om universitetets systematiska arbetsmiljöarbete. De torra institutionerna och universitetsbiblioteken hade granskats och en av slutsatserna är att det akademiska ledarskapet är alltför otydligt. Medbestämmandet fungerar bara för dem som tillhör prefektens närmsta krets.

– Ingår man inte i den informella ”kärnan” som omger prefekten är det mycket svårt att påverka eller att påtala problem som finns i verksamheten, står det i rapporten.

Särskilt drabbade

Enligt rapporten är arbetsbelastningen periodvis mycket hög och vissa personalkategorier (prefekter och administrativ personal) är särskilt drabbade.

Arbetsmiljöverket kräver att universitetet gör en översyn för att se om deras arbetsbelastning är rimlig.

– Prefekternas arbetssituation och problemen med det akademiska ledarskapet är väl kända, kommenterar universitetsdirektör Peter Honeth. Vid flera universitet pågår en diskussion om att överge det akademiska ledarskapet och även här i Lund går vi i riktning mot en ökad professionalisering. Men man får inte glömma att det akademiska ledarskapet har många fördelar, friheten till exempel, som vi måste värna om.

Universitetet måste också bli bättre på att göra riskbedömningar, något som inte görs alls idag, enligt Arbetsmiljöverket. Inför varje förändring av verksamheten, det kan gälla ökat studentunderlag, ett nytt ekonomisystem eller minskade anslag, måste en skriftlig riskbedömning göras.

Även om universitetsledningen i höst kommer att arbeta mycket med att följa upp Arbetsmiljöverkets rapport, så tycker inte universitetsdirektör Peter Honeth att de verkliga arbetsmiljöproblemen är särskilt stora vid Lunds universitet.

– Rapporten handlar mycket om procedurfrågor, som bättre information och tydligare delegering, säger Peter Honeth, som menar att mycket har gjorts under senare år för att förbättra arbetsmiljön och nämner universitetets policy för arbetsmiljöfrågor och obligatorisk utbildning för handledare.

Redan effekter

Marianne Steneroth Sillén, vice ordförande i Saco och huvudskyddsombud vid Ekonomihögskolan, är positiv till den granskning som gjorts.

– Bättre draghjälp i arbetsmiljöarbetet hade vi inte kunnat få, säger hon och framhåller att frågorna är tröga att arbeta med.

– Jag kan inte begripa att man inte prioriterar dessa frågor mer, säger hon. Människor arbetar ju bättre om de mår bra!

Men hon tycker sig redan se effekter av Arbetsmiljöverkets granskning.

– Ett konkret resultat är att jag och universitetets skyddsingenjör **Klas Nordström** höll ett seminarium om arbetsmiljöarbete för Ekonomihögskolans ledning, berättar Marianne Steneroth Sillén.

Bakgrunden till granskningen är en föreskrift från 2001 som ålägger alla arbetsgivare att upprätta en handlingsplan för arbetsmiljöfrågor och för hur man följer upp dessa. I november måste universitetet lämna ett svar på Arbetsmiljöverkets rapport men innan dess ska breda diskussioner om arbetsmiljö föras med prefekter och annan personal.

ULRIKA OREDSSON

FOTNOT: Se även gästkrönikan på sidan 8 där Per Wickenbereg skriver om hållbar arbetsmiljö.

Högskoleverkets kvalitetskonferens

Högskoleverket påminner om sin kvalitetskonferens den den 26–28 oktober. I år arrangeras konferensen i samarbete med Högskolan i Jönköping. Konferensen riktar sig till lärare, studenter, forskare, administratörer och andra som engagerar sig i kvalitetsutveckling inom högre utbildning och forskning.

Sista anmälningsdag är den 17 september. Mer information om konferensen och om hur man anmäler sig finns på Högskoleverkets webbplats www.hsv.se/kvalitetskonferens.

Många miljoner ska omfördelas till forskning och utbildning

Att bädda för en stadigt förbättrad forskning och utbildning är målet för det så kallade Excellensprojektet som universitetsstyrelsen beslutade om i juni.

Ett par hundra miljoner ska sparas in genom billigare lokaler, bättre upphandling och effektivare universitetsförvaltning. Pengarna ska sedan omfördelas till forskning och utbildning.

Idén till projektet har vuxit fram i universitetsstyrelsen och i samtal mellan rektor **Göran Bexell** och universitetsstyrelsens nye ordförande **Allan Larsson** och successivt med ledningsgruppen och dekanrådet. Förarbetet är gjort. I universitetets strategiplan liksom i den övergripande forskningsstrategin finns visionerna, målen och prioriteringarna för hela universitetet. Nu gäller det att förbättra förutsättningarna för att nå målen.

Projektet heter ”Governance for excellence” – styrning för att nå excellens, och gäller alltså de strukturer och den organisation som styr och stödjer verksamheten.

Excellenceprojektet har vuxit fram i samtal mellan Allan Larsson och Göran Bexell. FOTO: KENNET RUONA

Universitetets forskning är redan framgångsrik och mer än hälften av Lunds universitets anslag är idag externa bidrag som lundaforskarna lyckats få i konkurrens med andra forskare. Men för att verksamheten ska klara sig framöver behövs ytterligare resurser. Universitetets centrala ledning kan inte påverka inflödet av externa anslag, däremot kan man försöka erbjuda forskning och utbildning optimala förutsättningar. Då gäller att bättre utnyttja de resurser man har så det blir pengar över för nysatsningar inom forskning och undervisning.

Ett par hundra miljoner

Lokalhyror, upphandlingsförfarande, budgetprocess och administration ska genomlysas. Inom loppet av ett par år ska dessa verksamheter ha blivit så effektiva att minst ett par hundra miljoner kronor kan sparas in och omfördelas.

Forskning och utbildning uppmärksammas särskilt i några delprojekt med sikte på att stimulera förnyelse och tillväxten av goda miljöer. Inom forskningen ska de framgångsrika miljöerna lyftas fram som förebilder och förslag läggas på hur rekryteringen av framstående forskare kan förbättras. En viktig uppgift är att hitta former som ger unga forskare chansen, dels att fortsätta arbeta efter doktorsexamen, dels att pröva på helt nya projekt och forskningsområden.

Ökad pedagogisk skicklighet

På motsvarande sätt ska framgångsrika utbildningsmiljöer hållas fram och hindren för ökad samverkan mellan både fakulteter och ämnen tas bort. LU ska satsa på en gränsöverskridande grundutbildning, ökad pedagogisk skicklighet och profilera sig som ett universitet med kvalificerade mastersutbildningar.

Även universitetets interna och externa information och profilering är viktig för att främja och stödja forskning och utbildning. Informationsfrågan utreds i ett delprojekt med syfte att få fram en kommunikationsplattform för hela universitetet.

BRITTA COLLBERG

FAKTA OM EXCELLENSPROJEKTET

Totalt disponerar Lunds universitet fem miljarder kronor för forskning och undervisning. Personalkostnaderna står för 3 miljarder, cirka 60 procent, lokaler för 660 miljoner, cirka 13 procent, och övriga kostnader för 1,4 miljarder, cirka 21 procent. Med övriga kostnader avses t.ex. resor, hotellvistelser, varor, kemikalier, konsultarvoden etc.

Målet för Excellensprojektet är att 120–140 miljoner kronor ska omfördelas från lokaler och övriga kostnader till forskning och undervisning under de närmaste åren. Ambitionen är att hyrorna ska kunna sänkas med 10 procent.

Administrationen eller universitetsförvaltningen ska också bli flexiblare, mer kreativ och pengar ska sparas genom ökad samverkan på både central nivå, områden och institutioner. Totalt kostar administrationen 800–900 miljoner kronor per år. 5–10 procent av dessa ska frigöras och föras över till forskning och undervisning.

Förnyelse ska också åstadkommas genom förändring av tjänsters inriktning. Under de närmaste tre åren går cirka 300 LU-anställda i pension. Vid återbesättning av tjänsterna ska de forskningsområden som LU prioriterar systematiskt förstärkas, är tanken.

Excellensprojektets åtta delprojekt drivs av styrgrupper där också projektledaren ingår (projektledare och ordförande inom parentes):

- Bra lokaler (universitetsdirektör **Peter Honeth**, vice rektor **Björn Wittenmark**)
- Prispressad upphandling (redovisningschef **Anders Brodin**, Peter Honeth),
- Enklare och flexiblare administration (Peter Honeth, rektor **Göran Bexell**)
- Transparentare budgetprocess och uppföljning (Peter Honeth, Björn Wittenmark)
- Framgångsrika forskningsmiljöer. A. Goda exempel (Björn Wittenmark, Göran Bexell). B. Rekrytering m.m. (prorektor **Ann Numhauser-Henning**, professor **Peter Nilsson Ehle**)
- Framgångsrika utbildningsmiljöer (enhetschef **Heléne Lundkvist,** vice rektor **Eva Åkesson**),
- Information, kommunikation och profilering (informationschef **Eva Johannesson**, Göran Bexell).

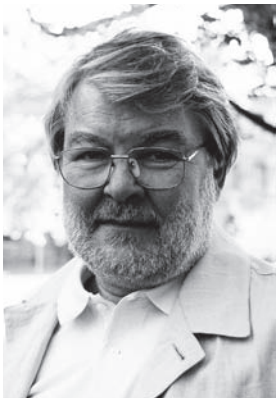

Sune Sunesson, dekanus för Samhällsvetenskapliga fakulteten

”Ett alldeles utmärkt projekt”

– ”Nä, vad är det här för strunt?!” Det är en vanlig ryggmärgsreflex när nya utredningsprojekt presenteras. Men Excellensprojektet kan bli väldigt bra om bara människor tycker det är intressant att medverka, kommenterar samhällsvetardekanen *Sune Sunesson* det nya projektet.

Excellensprojektet är indelat i åtta mindre delprojekt som ska avrapportera kontinuerligt till universitetsstyrelsen. Sune Sunesson sitter med i den styrgrupp som ska arbeta med en enklare och flexiblare administration.

– Här handlar det om att inventera de administrativa systemen och rutinerna så de blir enklare, överskådligare och mindre komplicerade för användarna, i första hand de som arbetar med forskning och undervisning.

– Det tycker jag är alldeles utmärkt, säger Sune Sunesson som ser Excellensprojektet som ett folkbildningsprojekt.

Ett paraplyprojekt

Rektor Göran Bexell beskriver det som ett paraplyprojekt med syfte att göra hela universitetets verksamhet ännu mer effektiv.

– Det finns alltid behov i en stor organisation att med jämna mellanrum se över de stora utgiftsposterna. Beslutet om projektet togs också med stor entusiasm av universitetsstyrelsen, inte minst från lärar- och studentrepresentanternas sida, säger Göran Bexell.

Flera delprojekt ligger särskilt rätt i tiden. Universitetets omvittnat höga hyror ska t.ex. omförhandlas inom kort och styrelsen backar upp kraven på kraftiga hyressänkningar.

Prispressad upphandling av varor och tjänster kan också ge stor utdelning, fortsätter rektor. En tydligare och öppnare budgetprocess är också något som han hoppas mycket på.

– Med mer tid för diskussioner och ökad tydlighet t.ex. om vart de centrala pengarna går, får vi också en större delaktighet i budgetarbetet, tror Göran Bexell.

Det är universitetsstyrelsen som ”äger” Excellensprojektet, och som delegerat till rektor att driva det, avrapportera och redovisa till styrelsen. De åtta styrgrupperna ska inom uppdragets ram stå för policydiskussionen liksom förankringen av olika åtgärder och förslag medan projektledarnas sak blir att omsätta besluten i handling.

En hyllvärmare

Om Excellensprojektet ska bli en hyllvärmare beror på hur pass konkreta gruppernas förslag blir, säger rektor. Själv kommer han att driva linjen att allt ska kunnas brytas ner i konkreta åtgärder och kostnader.

Styrgrupperna ska arbeta koncentrerat under hösten och tanken är att förslagen från grupperna ska läggas successivt under hösten 2004 och under 2005 samt att beslutade förslag ska genomföras så snart som möjligt och successivt.

Christian Resebo, ordförande i Lunds universitets studentkårer LUS, är nöjd med Excellensprojektets ambitioner, inte minst vad gäller budgetprocessen. Kravet på ökad ”transparens” har varit starkt från studenterna.

– Vi är väldigt positiva till att man nu gör ett försök att göra budgetprocessen genomskinlig och begriplig. Det är inte bara vi som haft svårt att förstå budgetunderlaget så som det presenterats, säger han.

Universitetsdirektören och förvaltningschefen **Peter Honeth** ska leda tre av delprojekten, de som handlar om billigare och bättre lokaler, enklare och flexiblare administration samt mer genomskinlig budgetprocess och upphandling.

Peter Honeth har tidigare beklagat att han knappt hinner med sitt arbete som förvaltningschef, eftersom uppdragen som universitetsdirektör tar allt mer tid. Kommer han att hinna driva de tre delprojekten?

– Naturligtvis innebär det här omprioriteringar ett halvår framåt för att få tiden att räcka till, säger han till LUM. Samtidigt rör delprojekten centrala områden, det är frågor jag arbetar med dagligen. Som projektledare kan man säga att jag kommer att leda ett arbete som i hög grad kommer att utföras av andra personer.

Inom befintliga ramar

Enligt styrelsebeslutet ska projektet i möjligaste mån drivas inom befintliga ekonomiska ramar. Vem ska utföra de utredningar som kommer att krävas, och hur de ska finansieras?

– Utredningarna ska huvudsakligen göras av personer inom universitetet, säger Peter Honeth. Dessa måste frigöras tidsmässigt och deras ordinarie arbetsuppgifter får prioriteras ned under en tid. I de fall vi tar in konsulter utifrån kommer det att kosta pengar. Projektet som helhet kommer att kosta åtminstone någon miljon, kanske mer.

Beslutet att 5–10 procent av administrationens resurser ska omfördelas till forskning och utbildning var inte med i beslutsunderlaget, men las till i styrelsebeslutet.

– Det är ingen lätt sak att spara på administrationen. Vi har redan minskat mycket på TA-personalen ute på institutionerna, och centralt har vi fått nya stora arbetsuppgifter som hela upphandlingsförfarandet – utan att personalen ökat i motsvarande grad, säger Peter Honeth.

Några garantier för att Excellensprojektet inte blir en hyllvärmare finns förstås inte, menar förvaltningschefen.

– Vi har en tradition av att ta fram policys och planer inom LU, fast saknar sedan ofta resurser att genomföra det vi kommit fram till. Men så kan vi inte fortsätta. Nu står universitetet med ett stort ekonomiskt underskott. Det fodrar att vi både inom förvaltningen och ute på institutioner och fakulteter ser över vår verksamhet.

– Vi måste både bli effektivare och helt välja bort att göra vissa saker som vi gör i dag, säger Peter Honeth

BRITTA COLLBERG

Riksrevisionen:

LU följer inte kollektivavtalet

Riksrevisionen riktar åter kritik mot Lunds universitets rutiner. I en rapport som behandlades av universitetsstyrelsen i juni påpekas en rad brister i projektredovisningen, vilka gett utslag i årsredovisningen. Riksrevisorerna påpekar också att Lunds universitet inte följer kollektivavtalet. Cirka 400 anställda har sparat mer än de 40 semesterdagar som avtalet tillåter. En anställd hade mer än 200 dagar.

Universitetet åberopar i sitt svar både pågående och nya åtgärder för att komma tillrätta med problemen.

Universitetet har en omfattande och komplex verksamhet, konstaterar revisorerna. Att statsmakternas intentioner och regelverket följs ställer därför höga krav på organisation och ledningsprocesser. Ytterst är det universitetsledningen som har ansvaret för att det fungerar.

I dag saknas dock övergripande beskrivningar av väsentliga personaladministrativa rutiner, påpekar revisorerna, trots det utvecklingsarbete som pågår inom ramen för universitetets så kallade KIA-projekt (KIA = Kvalitetsutveckling i den administrativa hanteringen på institutionerna.) Universitetet har inte fastställt hur arbete och befogenheter ska fördelas mellan den centrala personalenheten/lönekontoret och fakulteterna och institutionerna. En effekt är den bristande kontrollen av personalens semesteruttag.

Riksrevisorerna rekommenderar att väsentliga processer identifieras och beskrivs. Universitetet bör också utreda om bokförd sparad semester överensstämmer med verklig sparad semester för de 400 personer som har mer än 40 sparade dagar.

Externfinansierade projekt

Revisionsrapporten skjuter också in sig på hur universitetet redovisar externfinansierade projekt. I våras fick universitetet ändra i årsredovisningen för 2003 sedan Riksrevisionens granskning visat ett större fel i ett av universitetets många pågående projekt. Underskottet blev 83,6 miljoner kronor istället för som man först redovisat 63,2 miljoner. Trots att revisorernas granskning var begränsad, var de fel man fann så omfattande att det antyder stora brister i universitetets styrning och kontroll av externfinansierade projekt. Universitetet bör överväga åtgärder, menar revisorerna. De tror och hoppas på effekten av en ny modul som universitetet infört för att hantera periodisering och resultatavräkning av projekt, men rekommenderar ändå ytterligare åtgärder. Universitetet bör göra samlade generella anvisningar för projektredovisning, liksom för hur avtal e.t.c. ska hanteras, projekt avslutas, overheadkostnader fördelas och belasta projekt m.m. Universitetet bör också se över reglerna som styr rätten att teckna avtal med externa finansiärer, samt hur förändringar i förhållande till ursprungliga avtal ska hanteras.

Brister ska åtgärdas

I sitt svar åberopar Lunds universitet det s.k. KIA-projektet och flera andra projekt under senare år som startats just för att identifiera och dokumentera processerna som styr personal- och ekonomihantering. Ett undervisningsmaterial för projektredovisning finns också och ska bli tillgängligt för handläggare på institutionerna. Med hjälp av dessa ska bristerna rättas till, lovar universitetet. Projektredovisningen är redovisningsmässigt riskfylld framför allt när det gäller den svåra frågan om periodisering av externa intäkter, skriver universitetet. Rimlighetskontroller görs, men antalet ”projekt” är mycket stort, cirka 22.000, och det är mycket svårt att på central nivå stämma av mot kontrakt och annan dokumentation. Bedömningen av hur de externa anslagen ska periodiseras i redovisningen görs på respektive kostnadsställe, där man har kännedom om verksamheten.

Hur semester tas ut är av praktiska skäl delegerat långt ut i organisationen, skriver Lunds universitet vidare. Dock har det lett till brister i rapporteringen. Nu har systemet för registrering av lärares semester ändrats så att semester alltid noteras som påbörjad första måndagen efter midsommar om inget annat meddelats skriftligen i enskilda fall. Det gör att uttagen semester som ej rapporterats inte med automatik ackumuleras som sparad semester. Universitetet har också börjat utreda varje enskilt ärende med fler sparade dagar än 40, d.v.s. 400 anställda.

BRITTA COLLBERG

Riksrevisionsverket ifrågasätter LU-anställdas semestrar. De anser att universitetet bör utreda om bokförd sparad semester överensstämmer med verklig sparad semester för de 400 personer som har mer än 40 sparade dagar. FOTO: MARIA LINDH

Sydasiatisk kraftsamling i Lund

Intresset är stort för förhållandena i Sydasien.

Forskare och lärare inom alla ämnesområden med Sydasienkoppling samlades till konferens i Lund en vecka i början av juli. Med över 360 deltagare från hela världen blev detta den största samlingen någonsin i Sverige av Sydasienexperter.

Arrangör för konferensen var SASNET, det lundabaserade nationella nätverket för sydasienstudier, i samarbete med Lunds universitet. SASNET hade fått uppdraget att ordna denna den artonde europeiska konferensen för moderna sydasienstudier av den europeiska samarbetsorganisationen EASAS. Med inte mindre än 44 konferensteman fick en rad viktiga frågor sin genomlysning. Allt från antropologi, religionshistoria, genusstudier, språk och litteraturvetenskap till ekonomi, teknologi, medicin och politik diskuterades.

Fattigdom och mänsklig utveckling i Sydasien var ett huvudämne, liksom frågor rörande de snabbt växande miljöproblemen och etniska konflikter i Sydasien, menade **Staffan Lindberg**, koordinator för SASNET i Lund och ledare för konferensen.

Stefan Lindgren var värd för SASNETs Sydasienkonferens.

Huvudtalaren professor **Dipankar Gupta**, Jawaharlal Nehru University, New Delhi talade om kulturpolitikens demokratiska potential, om de hinder kastväsendet innebär och medborgarfrågor.

Ett 50-tal forskare kom från Sverige, många från Europa och USA. Med stöd av SIDA kunde SASNET också bekosta deltagande för ett 50-tal unga kvalificerade forskare från Södra Asien.

BRITTA COLLBERG

Rättssystemet som globalt intresse

Börjar vi kunna se konturerna av en global rätt? Om så är fallet, representerar den även andra rättstraditioner än den västerländska? Vem skapar reglerna för handeln i den globala ekonomin? Är det demokratiskt valda lagstiftande församlingar, eller amerikanska advokater som representerar storfinanserna i USA?

Dessa och många andra frågor diskuterades under ett symposium vid Ekonomihögskolan i slutet av augusti. 150 teoretiker och praktiker, diplomater och representanter för internationella organisationer deltog i symposiet ”Legal Perspectives on a Global Business Environment”.

Diskussionerna rörde bl.a. skatterättsliga frågor, företagsstyrning, internationella avtal, arbetsrätt, upphovsrätt och regler kring internationella investeringar.

Bland symposiets huvudtalare fanns Harvardprofessorn **David Kennedy,** som ställde sig frågan var makten finns i en alltmer globaliserad värld. Han pekade på risken för att stora viktiga frågor som fördelningspolitik och mänskliga rättigheter försvinner från den politiska arenan och i allt högre grad handhas av jurister och andra experter.

Andra namnkunniga gästföreläsare var **Sally Wheeler**, professor vid Queens University Belfast och känd för nydanande studier om företagsetik, samt **Manzoor Ahmad**, pakistansk ambassadör vid WTO som arbetar med handelsfrågor ur ett Tredje världenperspektiv.

En ny idé

Boel Flodgren, professor i handelsrätt, var ordförande för symposiet.

– Det kändes som en ny idé att samla personer från livets olika områden. Det var ett vetenskapligt symposium, men eftersom detta område handlar mycket om praktiska frågor var det viktigt att inte bara ha forskare med. Det är också nytt att föra fram rättssystemet som ett gemensamt globalt intresse.

Hon tycker att det kom fram många intressanta vinklar på frågan från de internationella symposiedeltagarna.

– Här i väst har vi ju en idé om att de rättsliga reglerna ska spegla rättvisan. Men en asiatisk deltagare konstaterade att där han kom ifrån var lagen skild från rättvisan, säger Boel Flodgren, som hoppas kunna bygga upp ett forskningsområde kring internationell rätt vid LU.

Boel Flodgren är nöjd med konferensen som hon hoppas ska leda till ett nytt forskningsområde.

Om det ska kunna skapas en reell rörelse på vårt universitet för en bar utveckling, så kräver det att människorna som ska åstadkomm har en god hälsa, är robusta och hållbara, skriver docent *Per Wicke* föreståndare för Arbetsmiljöhögskolan vid LU. Slutsatsen blir att utveckling kräver hållbara människor!

Gästkrönikan

Hållbara människor för hållbar utveckling

KRITIK GER I BÄSTA fall möjlighet till reflektion och nya tankar. Lunds universitet har nyligen blivit granskade och sedan kritiserade av Arbetsmiljöverket efter deras inspektion i våras. Kritiken handlar framför allt om brister i det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM), brister i ledarskap, rutiner, policy, riskbedömningar vid förändringar, ojämn arbetsbelastning och fördelning av arbetsuppgifter.

Många på universitet känner säkert igen sig i detta. Vi vet samtidigt också att det är värdefullt för en organisation med en nära och öppen granskning, som kan leda vidare till vitala diskussioner, nödvändiga omprövningar och i vissa fall till omstart.

DET FINNS ETT OMFATTANDE stöd för att skapa en bra arbetsmiljö i universitetets strategiska plan: ”En god arbetsmiljö, en levande inre demokrati och ett gott samarbete mellan studenter, lärare och övrig personal skall prägla universitetet” står att läsa i planen under rubriken ”Människor och miljö”.

I den strategiska planen för Lunds universitet uttalas samtidigt också att vi ska arbeta för en ”globalt hållbar utveckling”. Detta begrepp ska nu föras in i högskolelagen, hörde vi statsministern säga i sitt öppningstal vid den internationella FN-konferensen ”Learning to change our world” i Göteborg i maj 2004. Det är utmärkt. Det gäller i bred mening såväl den yttre som den inre miljön. Vi startar lokalt och skapar globala verkningar. Hållbar utveckling har ju tre lika viktiga dimensioner: den sociala, den ekonomiska och den ekologiska. Men om det ska kunna skapas en reell rörelse på vårt universitet för en hållbar utveckling så förutsätts att människorna som ska åstadkomma detta, har en god hälsa, är robusta och hållbara. Slutsatsen blir: Hållbar utveckling kräver hållbara människor!

I DAGARNA HAR Arbetsmiljöhögskolan, AMH, vid Lunds universitet existerat i ett år. Vi hade invigning med rektorn den 29 augusti 2003 efter drygt ett års förberedelser. Arbetsmiljöhögskolan ska arbeta med utbildning inom det breda området ”arbetsmiljö”. Första året har gått ganska bra och vi har nu etablerat AMH utanför Lunds universitet – men vi bör som bekant även städa framför egen dörr. Om detta handlar den tvåårigа satsning som parterna vid universitetet satsat pengar på. Satsningen kallas för ”Leva som vi lär?” och startade i våras med populärföreläsningar, hälsolunch, möten och samtal, utställningar av kontorsprodukter osv. Detta arrangerades gemensamt av Byggnadsenheten, Personalenheten, Företagshälsovården och AMH. Lyckat om vi ser till antalet som deltog.

Temat ska fortsätta i höst med ”Kropp & Själ” och därefter är tanken att fortsätta med skräddarsydda utbildningar riktade till personalen.

Parallellt kommer också statens, Utvecklingsrådets, projektsatsning på hälsan hos de statligt anställda i Skåne ”Satsa Friskt”. Det finns alltså goda möjligheter att göra konkreta insatser – om vi vill satsa nu.

”Kvalitet och nytänkande är en grund för all verksamhet vid universitetet” står det i strategiska planen under ”Grundläggande värderingar”.

JUST NU ÄR DET alltså ett utmärkt tillfälle att slå flera flugor i en smäll: samla ihop alla insatser under ett paraply med en enda liten och smidig projektorganisation och Satsa Friskt! Satsa stort på en skräddarsydd utbildning och professionell handledning av prefekter, andra ledare och anställda på den lokala institutions- och avdelningsnivån. Bygg upp stödjande insatser lokalt – stödjande strukturer och aktörer – som blir ett varaktigt, nära stöd för de normer som är önskvärda ur arbetsmiljösynpunkt och hållbar utveckling. Släpp loss och ge stöd till det personliga engagemanget! Dra nytta av att det finns en omfattande och gedigen kompetens för forskning och utbildning inom områdena arbetsmiljö, arbetsliv och hållbar utveckling *inom* universitetet!

Ett konkret förslag är att resursteam från AMH skulle kunna stå till förfogande för dem som så vill. Använd Arbetsmiljöhögskolan som ett av lokomotiven! Gör en riktig satsning som märks rejält på universitetet och som kommer att göra skillnad.

PER WICKENBERG
DOCENT OCH FÖRESTÅNDARE
FÖR ARBETSMILJÖHÖGSKOLANOCH
ARBETSVETENSKAPLIGT CENTRUM

Vårdforskning om mödrar och barn

Ultraljud, kejsarsnitt, förlossningsdepressioner, missfall, amning med mera diskuterades vid en konferens för mödravårdsforskare, som LU stod värd för i somras.

"Mödrar och barn" är ett tema som lockar många forskare.

Organisatör var ett nätverk för omvårdnadsforskare inom mödra- och förlossningsvård.

– Nätverket startades på 80-talet och har vuxit sakta men säkert. Nu kom det deltagare ända från Taiwan, Kanada och Australien, berättade **Elizabeth Crang-Svalenius** från Institutionen för omvårdnad, medlem av organisationskommittén.

En av talarna vid konferensen var LU-doktoranden **Maria Ekelin**, som intervjuat blivande föräldrar om deras upplevelse av en ultraljudsundersökning. Alla var mer eller mindre positiva, men styrkan i reaktionen varierade från "ultraljud ska man ju göra" till "ett av de tio viktigaste ögonblicken i mitt liv!".

Adjunkt **Margaretha Danerek,** också omvårdnadsforskare, redovisade sina samtal med förlossningsläkare om svåra beslut i yrket. Det handlar om avvägningar mellan fostret och modern, t.ex. om man när modern är dålig ska starta en förlossning även om det kan innebära fostrets död, och vad man gör när en kvinna av religiösa eller andra skäl vägrar att gå med på en viss behandling.

– Även om läkarna tror sig ha fattat det medicinskt riktiga beslutet, så bär de ofta länge på känslor av tvivel, skuld och osäkerhet. De har sällan chans att ta upp dessa känslor med någon annan, sa hon.

Om somaliska kvinnor i Malmö handlade de projekt som redovisades av läkaren och forskaren **Birgitta Essén**. Barnadödligheten i samband med förlossningen är högre hos dessa kvinnor än genomsnittligt i Sverige, vilket kan bero på flera skäl. Ett är att fosterövervakningen och medicineringen verkar skötas lite sämre när det gäller somaliska kvinnor, menade Birgitta Essén. Ett annat skäl är att kvinnorna ofta motsätter sig kejsarsnitt även i akuta risksituationer, eftersom deras erfarenheter i Somalia visat att kvinnorna ofta dör i sådana operationer. God information om svensk sjukvård på somaliska är därför viktig.

INGELA BJÖRCK

Förtydligande av förra numrets gästkrönika

I förra numret av LUM, nummer 6, skrev ekologiprofessorn *Torbjörn von Schantz* om det akademiska ledarskapet. En del av hans inlägg föll tyvärr bort. LUM beklagar det och publicerar de bortfallna raderna här inunder:

Då "starkare chefer" kan associera till attribut som toppstyrning och envälde vill jag framhålla att det är ett förbättrat ledarskap, och inte minst en förnyad syn på det akademiska ledarskapet inom hela organisationen, som jag efterlyser. Jag tror nämligen inte att lösningen för universitetet kommer via ökade resurser. Detta är inte realistiskt, hela välfärdssverige lider av en bristande finansiering och det finns ingen politisk vilja att satsa just påhögskolorna. Vi måste bli bättre på att prioritera inom de ekonomiska ramar vi har. För att kunna prioritera är vi tvungna att våga avstå. Här bör vi se framåt och inte låta vår historia bli en belastning. Allt detta ställer stora, och helt nya, krav på ledarskapet.

Nya europeiska mastersprogram

Institutionerna vid Samhällsvetenskapliga fakulteten ska gemensamt och tillsammans med några europeiska partners utveckla ett eller flera tvåårigа internationella mastersprogram, som ett led i Bolognaprocessen. Projektet ska starta i höst, och kommer att ledas av en projektledare, **Kjell Nilsson** på Sociologiska institutionen, och en referensgrupp bestående av en representant från varje institution/avdelning. Representanter i referensgruppen är: **Tomas Bergström** på Statsvetenskapliga institutionen, **Eric Clark** på Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, **Sara Goodman** vid Centrum för genusvetenskap, **Ulf Johansson Dahre** på Avdelningen för socialantropologi, **Ingrid Jönsson** på Avdelningen för sociologi, **Mina O´Dowd** på Pedagogiska institutionen, **Anna Meeuwisse** på Socialhögskolan, **Fredrik Miegel** på Avdelningen för media- och kommunikation, **Roger Sages** på Institutionen för psykologi, **Per Wickenberg** på Avdelningen för rättssociologi och **Lisa Bondesson** från Samhällsvetarkåren.

Bra överblick av u-landsforskning

95 procent av världens forskning och utveckling bedrivs i i-länderna, det allra mesta med inriktning på i-ländernas egna behov. För den som däremot är intresserad av u-landsinriktad forskning är webbplatsen SciDev.Net en ny och användbar informationskälla.

SciDev.Net startade 2001 och stöds av bl.a. svenska Sida och dess motsvarighet i Storbritannien och tidskrifterna Science och Nature. Underlaget till notiser och artiklar kommer dels från i-landstidskrifter, dels från ett nätverk av vetenskapsjournalister runtom i världen som rapporterar om forskningsnyheter från respektive land.

Ett av organisationens mål är att knyta samman forskarvärlden och "utvecklingsvärlden", dvs. alla myndigheter och frivilligorganisationer som arbetar med social och ekonomisk utveckling, eftersom dessa båda världar idag har dålig överblick över varandra trots många gemensamma intressen.

Adressen till webbplatsen är www.scidev.net.

Givande somma

Pius Alile, Malmö högskola.

Ester Ng från US Berkely.

Rebecca Cary från UC San Diego.

Malin Sjöberg, LU

Jodå, Lund håller, även en regnig sommar. Även om det är lite folktomt i studentkorridorerna.

Omdömet kommer från amerikanska gäststudenter som deltagit i Lunds universitets och University of Californias första gemensamma sommaruniversitet. Ett 60-tal amerikaner och lika många svenskar har diskuterat världspolitik, ekonomi, miljö, religion, konflikter och genusfrågor ur ett transatlantiskt perspektiv.

I en sal i statsvetarnas byggnad Eden sitter studenterna sida vid sida i augustivärmen och lyssnar på ett föredrag om konflikten i Kashmir. Det är **Maria Josefsson,** statsvetarstudent från Lund som presenterar sitt paper på delkursen ”Religiöst våld och global förändring”. Lärare är sociologiprofessorn **Mark Jurgensmeyer,** som för övrigt blev kändis när hans bok om terrorism utkom dagen efter attacken mot World Trade Center.

Högt tempo

Kursen ingår i sommaruniversitetet som arrangerats för första gången denna sommar. ”Europe and America: A Dialog on Critical World Issues” har varit det övergripande temat. Studenterna har kunnat välja två av tio delkurser, uppdelade på två månadslånga moduler. Fem amerikanska professorer och fem svenska har undervisat och i grupperna har man strävat efter att få lika många amerikanska som svenska studenter. Intresset har varit stort – till de svenska platserna fanns 260 sökande!

– Vi har hållit ett högt tempo och alla studenter har arbetat intensivt. Det har varit föreläsningar, grupparbeten, studiebesök, papers och rundabordsdiskussioner med inbjudna gäster, t.ex. **Lena Hjelm Wallén**, berättar **Göte Hansson,** professor i internationell ekonomi i Lund. Han har både fungerat som ansvarig vid Lunds universitet och som föreläsare, haft fullt upp hela sommaren, men känner att han fått lön för mödan.

De slumpvis utvalda studenter som LUM talar med är nöjda. Det har varit intressanta diskussioner, bra föreläsare och förståelsen för de världspolitiska frågorna har djupnat hos både svenskar och amerikaner. Det dubbla perspektivet har varit fruktbart.

– Men man kan inte säga att vi varit oeniga. Tvärtom är nog just vi amerikaner och svenskar som deltagit här lika i många avseenden, och har likartade syn på t.ex. terrorism, säger **Ester Ng,** som studerar freds- och konfliktforskning i UC Berkeley och **Rebecca Cary**, sociologistudent från UC San Diego.

– Vi kommer ju från det liberala Kalifornien, där många är mycket kritiska mot Bush och hans politik.

Däremot har undervisningssituationen varit en delvis ny erfarenhet för både svenskar och amerikaner.

Ester och Rebecca är överraskade av den feedback de fått på sina papers.

– Alla kursare har läst varandras papers och man har fått försvara sina slutsatser och opponera på andras. I USA får man ofta bara får ett betyg och en kortfattad reaktion från sin lärare.

Pius Alile, ursprungligen från Nigeria men bosatt i Malmö, är också nöjd. Han har studerat internationell migration på Malmö högskolas IMER-program i två år men sökte omedelbart till sommaruniversitetet när han hittade informationen på Internet.

Han är positivt överraskad av det examinationssystem som använts:

– I Sverige är resultatet på skriftliga uppgifter avgörande för betyget. Men här har man, efter amerikanskt mönster, också vägt in sådant som närvaro och aktivt deltagande. Lärarna är intresserade av att få veta hur vi tänker, och det är positivt, tycker Pius Alile.

Längre pass

Förmiddagarna har varit lektionstid. De amerikanska föreläsarna har kört längre pass – medan svenskarna hållit på 45 minuter med korta raster emellan.

– Det senare är att föredra. Man kan behöva vila huvudet en stund, för att hålla koncentrationen, tycker **Malin Sjöberg.**

Hon har en pol mag i statsvetenskap från Lund, men hoppade på kursen eftersom hon haft svårt att få jobb inom sitt område.

Malin Sjöberg liksom kamraten **Maria**

rstudier

Josefsson har blivit inspirerad av sina amerikanska föreläsare. Båda deltog i en kurs om genus, makt och globalisering med statsvetaren **Alison Brysk** som lärare. Det var en aha-upplevelse, berättar de, och bidrog till att de betraktade övriga kurser med mer kritisk blick.

Amerikanerna har till skillnad från svenskarna betalat för sin utbildning. Avgiften finansierade också två studiebesök: till Stockholm och Bryssel.

Samarbetet mellan University of California med dess nio olika campus och Lunds universitet har pågått sedan 1966. Det omfattar både studentutbyte och lärarutbyte. Ett par svenska lärare om året kan få anslag för att åka över till en värdinstitution på något UC-campus under en månad.

Utvärdering

När det var dags för utvärdering i augusti kom också högste chefen för UC:s program för utbildning utomlands, professor **John Marcum**, till Lund. Trots att det blivit allt vanligare med sommarkurser utomlands har UC aldrig tidigare gjort en satsning som denna.

Det var John Marcum och LU:s förra rektor **Boel Flodgren** som för flera år sedan kom med idén att ha ett sommaruniversitet.

– Också temat bestämdes för flera år sedan – före 11 september, Irak-kriget och allt annat som hänt. Inte anade vi att det skulle bli så aktuellt och relationerna över Atlanten utsättas för sådana påfrestningar, säger John Marcum.

Allt tyder på att sommaruniversitetet återkommer nästa år.

– Vi vill gärna ha ut våra studenter; en period utomlands är idealet, menar John Marcum. America har stort inflytande, vilket god kunskap om världen och hur andra ser på oss. Utan det är det lätt att vi blir vilseledda.

Att studenterna var nöjda sa även **Keith Nelson**, f.d. ansvarig vid Lundakontoret för utbytet mellan LU och UC.

– Vid avskedsdansen häromkvällen kom ett tiotal amerikaner fram till mig och sa spontant att tiden i Lund har varit något av det bästa de upplevt!

TEXT & FOTO
BRITTA COLLBERG

Lisa Singelton från USA och Gustavo Herrarte från Guatemala. FOTO: ULRIKA OREDSON

Gratis logi i Helsingborg

I början av sommaren gästades Campus Helsingborg av ett 90-tal professorer och doktorander från hela världen. De kom för att delta i en internationell forskarskola som anordnades av Institute of Communication. Namnkunniga kursledare lockade forskarstudenter från en rad olika discipliner.

LUM träffade doktoranderna **Lisa Singelton** från USA och **Gustavo Herrarte** från Guatemala som rest ända till Helsingborg för att delta i forskarskolan med det övergripande temat ”Universitetet i en föränderlig värld”.

– Det är bra med tvärvetenskapliga forskarskolor eftersom man tvingas diskutera med folk som har helt andra infallsvinklar än man själv har, sa Lisa Singelton.

Hon var den enda historikern på forskarskolan och när LUM träffade henne kom hon just från en workshop med rubriken ”How do you share knowledge?” De flesta andra deltagarna i workshopen var filosofer och Lisa Singelton berättade att hon hade fullt sjå med att föra diskussionen till en nivå som passade hennes intresseområde: den gröna revolutionen i Mexiko på 30- och 40-talet. Men hon lyckades och tyckte att diskussionen blev givande.

Gustavo Herrarte är antropolog och lockades till Helsingborg för att följa Steve Fullers kurs ”Re-imagining social science in the 21 century”. **Steve Fuller** är sociologiprofessor från University of Warwick i England och ett av dragplåstren till den internationella sommarskolan. Andra dragplåster var professorerna **Rom Harré** från Oxford University och **Jeremy Shearmur** från Australian National University.

Generösa mottagandet

Gustavo Herrarte var imponerad av det generösa mottagandet som Helsingborgs stad bjöd på: Alla deltagare från andra kontinenter fick gratis logi.

Initiativtagare till forskarskolan är **Alf Bång,** lärare vid Institute of Communication. Han är mycket nöjd med deltagarnas utvärdering av forskarskolan.

– A och O är givetvis att vi lyckades få hit gästföreläsare med internationellt renommé, säger han. Många framhöll också den internationella mångfalden och tvärvetenskapen bland deltagarna som positiv.

Hela 24 nationaliteter fanns representerade på Campus Helsingborg. De flesta kom från USA och Europa, men även från mer exotiska länder som Kina, Indonesien och Moldavien.

Alf Bång har redan börjat planera för nästa års forskarskola. Ambition är att det ska bli ett återkommande evenemang.

– Alla tre kursledarna vill vara med även nästa år och flera andra forskare har hört av sig både angående kursen och angående framtida lärar- och doktorandutbyten, berättar Alf Bång. Han hoppas att sommarskolan för doktorander ska placera Campus Helsingborg på den internationella akademiska kartan.

ULRIKA OREDSSON

Strategiska forskare byter miljö

SSF, Stiftelsen för Stragegisk Forskning, har beviljat 1,5 miljoner kronor vardera till 18 framstående forskare som under ett år vill byta miljö och anta nya utmaningar. Fyra av dem finns vid Lunds Universitet.

Professor **Carsten Peterson**, Avdelningen för komplexa system på Fysicum, är en av de fyra.

– Jag kommer att med början i november alternera mellan institutioner vid tre universitet på den amerikanska västkusten, nämligen Santa Barbara, San Diego och Caltecs, säger han. I realiteten kommer mitt år att bli ungefär ett och halvt år långt eftersom jag då och då kommer att vara på avdelningen här på LU. I USA ska jag studera modellering av processer inne i cellen och växelverkan mellan gener eller mellan gener och proteiner.

Carsten Peterson.

– Jag är också intresserad av att lära mig mer om prebiotisk kemi. Vad var det som satte igång livsprocesserna? Är DNA en nödvändig förutsättning för levande organismer eller finns det andra vägar, frågar sig Carsten Peterson.

Professor **Carl Borrebaeck** vid Avdelingen för immunteknologi ska också resa ut en del.

– Jag tänker försöka integrera nanoteknologin med biomedicin genom att utveckla så kallade nanochips. Syftet med dessa nanochips är att kunna analysera hela det humana proteomet, med dess ca 3–500.000 proteiner, i ett enda experiment för att på så sätt kunna identifiera sjukdomsassocierade proteinsignaturer.

Carl Borrebaeck.

– Mina resor blir inte så långa eftersom världsexpertisen faktiskt finns i Skandinavien, säger Carl Borrebaeck.

Till Kalifornien

Anders Rantzler är professor i reglerteknik och flyttar med familjen till Pasadena, Kalifornien. Där kommer han att arbeta under en tid vid Caltec. Han vill överge det centraliserade perspektiv som reglerteknik oftast bygger på.

– Jag ser det som en utmaning att hantera komplexitet genom att skapa samarbetande lokala regleringar. På ett liknande sätt som många små företag utifrån lokal information skapar en fungerande makroekonomi bör ett stort system kunna regleras av många lokala beslut, säger han.

Cement och betong

Den fjärde lundaforskaren som får anslaget är professor **Bo Jönsson** – en teoretisk kemist som något överraskande söker sig till ett framstående forskninginstitut för cement och betong vid Université de Bourgogne i Dijon. Där ska han tillbringa två månader som gästprofessor.

– Bakgrunden till detta intresse är våra rön kring de s.k. jon-jonkorrelationerna. Ju större laddning två partiklar har desto större borde repulsionen mellan dem bli men det motsägs av resultat vi uppnått här i Lund, förklarar Bo Jönsson.

– Länge betraktades de som kuriosa men nu har man börjat inse att jon-jonkorrelationer spelar en viktig roll i många system. Bland annat när man blandar cement och vatten. Då bildas negativt laddade nanopartiklar som beter sig på ett sätt som överensstämmer med våra förutsägelser.

– Det är ju ganska märkligt att ett pulver kan stelna när man häller vatten på det, eller hur, säger Bo Jönsson.

GÖRAN FRANKEL

Unga forskare får KVA-tjänster

Bland 286 ansökningar har Kungliga Vetenskapsakademien valt ut sju unga forskare som får särskilda forskartjänster. Två av dessa finns vid LU – astronomen *Sofia Feltzing,* och ekologen *Anders Hedenström*.

Tjänsterna är på fem år och finansieras med medel från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Syftet med de särskilda forskartjänsterna är att säkerställa att forskning av god kvalitet stannar i Sverige.

– Jag tycker att jag hittills har haft stor frihet att söka min egen väg som forskare här vid Astronomiska institutionen, säger Sofia Feltzing. Men det är klart att det här betyder att man kan ägna ännu större del av sin arbetstid åt forskning. Jag är inriktad på observation mer än på teori. Jag kommer att fortsätta med de frågeställningar jag nu ägnar mig åt. Det handlar om galaxers utveckling, framför allt genom studier av hur stjärnor i vårt grannskap beter sig. Nu får jag tid att planera för framtida långsiktiga forskningsprojekt.

Anders Hedenström hade en tjänst i sex år som forskarassistent på Avdelningen för zooekologi och fick sedan ett lektorat på teoretisk ekologi.

– Under hela denna tid har jag arbetat mycket med vindtunneln, berättar han. Vi gjorde ett genombrott förra året när vi använde en ny teknik för att med hjälp av laserpulser och vattenånga studera flygande fåglars aerodynamik. Det är roligt att få den här chansen att forska på heltid; just nu undervisar jag på halvtid.

– Jag ska vidareutveckla den här metoden och kartlägga aeorodynamiska virvelbildningar i större detalj. Det är också tänkbart att vi kommer att undersöka någon god glidflygare, t.ex. tornseglaren. På ännu längre sikt vill jag undersöka kopplingen mellan fåglarnas nervsystem och flygmuskulaturen och hur återkopplingen mellan sinnesorgan och hjärna ser ut.

GÖRAN FRANKEL

Lärare och magister på en och samma gång

I början av juni utexaminerades de första grundskollärarna som samtidigt blivit magistrar i fysik. Petra Hermansson och Camilla Kronkvist fick mycket beröm för sitt examensarbete om hur fysik presenteras på science-centra och huruvida de är ett bra komplement till fysikundervisningen i skolan.

Petra Hermansson och **Camilla Kronkvist** har båda utbildat sig till 4-7-lärare vid lärarutbildningen på Malmö högskola. Sina ämnesstudier i fysik har de läst i Lund. Det tyckte de var så roligt att de bestämde sig för att läsa extra poäng i ämnet, så att de även blev magistrar i fysik. De valde att kombinera sitt fysik- och pedagogikintresse och lägga ett didaktiskt perspektiv på fysiken i sitt gemensamma examensarbete där de undersökte hur science-centra fungerar som kunskapskälla för skolelever.

Undersökningen grundar sig på litteraturstudier, enkätundersökningar, intervjuer och observationer av elever på olika science centra. Resultatet visar i stora drag att de flesta eleverna har en positiv attityd till scienc-centra och att fysikförståelsen och intresset kan öka med hjälp av för- och efterarbete i skolan.

– Det här är ett pionjärarbete, säger **Per-Olof Zetterberg**, som varit tjejernas handledare vid LU. Han ser fram emot att fler lärarstudenter väljer att fördjupa sig i fysik.

Det har tagit tjejerna en termin extra att få ut sin dubbla examen, men det tycker de var värt.

– När vi ändå hade läst så mycket fysik tänkte vi att vi lika gärna kunde läsa lite till, säger Petra Hermansson, som hoppas att hennes dubbelexamen ska vara en fördel när hon söker lärarjobb.

PETRA FRANCKE

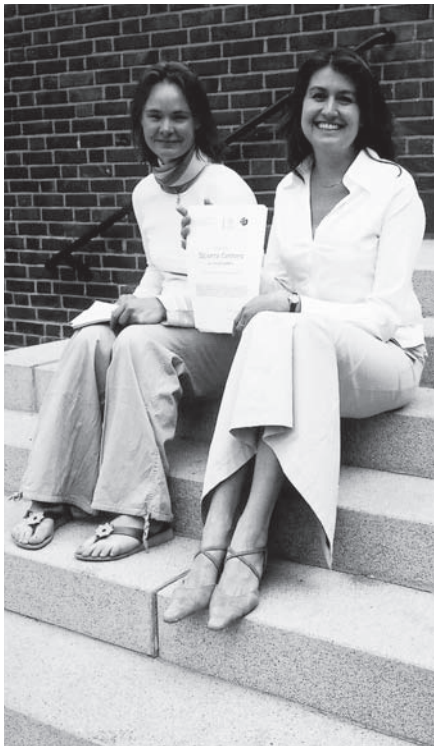

Camilla Kronkvist och Petra Hermansson är glada över sin dubbla examen. FOTO:PETRA FRANCKE

Anna Lindh-pris till Fakultetsambassadörerna

I juni fick ordförande för Fakultetsambassadörerna, *Johan Hagenfeldt* ett oväntat telefonsamtal. Det var förre statsministern *Ingvar Carlsson* som ringde och meddelade att Fakultetsambassadörerna utsetts till en av årets Anna Lindh-stipendiater.

– Det var helt oväntat och fantastiskt kul att vårt arbete blivit uppmärksammat, säger Johan Hagenfeldt som tillsammans med bland andra initiativtagaren till verksamheten, **Sandra Moradi**, åkte till Stockholm i somras för att ta emot priset på 15 000 kronor.

För ett par år sedan började Sandra Moradi att besöka skolor i Malmö för att berätta om sina juriststudier och för att inspirera elever från studieovana miljöer att läsa vidare på universitetet. Rättegångsspel, mentorsverksamhet och studiebesök på fakulteten är andra grepp som fakultetsambassadörerna utvecklat för att rikta grundskole- och gymnasieelevers uppmärksamhet mot universitetet. De senaste åren har verksamheten spritt sig och Johan Hagenfeldt räknar med att det finns ca 100 ambassadörer ute på fakulteterna.

– Det är roligt att se hur många det är som är villiga att lägga ner ideellt arbete vid sidan av studierna, säger han som i egenskap av ordförande är den ende som får betalt för sitt arbete.

I höst lämnar Johan Hagenfeldt ordförandeskapet och två andra juriststudenter tar på halvtid över hans arbete.

– Även om universitetet stöttar och uppmuntrar oss tror jag att det är viktigt att Fakultetsambassadörerna även i fortsättningen drivs av studenter, säger han. Lärare som vi har kontakt med säger att ansökningarna till universitetet har ökat med ungefär 50 procent i de klasser som vi har haft regelbunden kontakt med, säger han,

Fakultetsambassadörerna var en av tre stipendiater som fick Anna Lindhs utvecklingsstipendier. Motiveringen löd:

”Med en vision om politisk jämlikhet har studenter vid Lunds universitets juridiska fakultet engagerat sig i ungdomar som traditionellt inte kan eller vågar söka sig till den akademiska världen. Deras entusiasm har fått fler studenter att engagera sig och gjort att ungdomar med olika förutsättningar vågat överskrida den kulturella och klassmässiga gränsen till vidare studier”

Det stora Anna Lindh-stipendiet på 250 000 kronor gick till den israeliska journalisten **Amira Hass** för hennes ”kompromisslösa rapportering från Västbanken och Gaza”.

ULRIKA OREDSSON

Johan Hagenfeldt och Sandra Moradi vid utdelningen av Anna Lindh-priset. .

Informationstjänster ska upphandlas

En upphandling av informations- och kommunikationstjänster har nyligen påbörjats för Lunds universitet. Upphandlingen sker i samarbete mellan Informationsenheten och upphandlingsgruppen på UPV.

– Syftet med upphandlingen är att få ramavtal med ett antal leverantörer, säger informationschef **Eva Johannesson**. Det ger oss bättre förutsättningar att få en bra kvalitet och samtidigt bli mer kostnadseffektiva. Det blir också lättare att se till att vår grafiska profil fungerar i praktiken.

Lunds universitet köper in informationstjänster för minst ett par miljoner per år och idag upphandlas dessa tjänster separat av alla enheter inom universitetet.

Upphandlingen består av flera separata upphandlingar, t.ex. kommunikationsstrategisk rådgivning, produktion av trycksaker, reklambyråtjänster, fotografer, illustratörer och medieträning.

Referensgrupp

Upphandlingen leds av **Martin Reinholtz** i upphandlingsgruppen tillsammans med Eva Johannesson och projektledare **Eva Fredenholm** på Informationsenheten.

En referensgrupp har bildats med representanter från fakultetsområdena. I gruppen ingår **Lisbeth Wester**, LTH; **Bodil Malmström**, Campus Helsingborg; **Cecilia Sjöholm,** Medicinska fakulteten och **Katrin Ståhl**, Ekonomihögskolan.

Förfrågningsunderlaget kommer att gå ut under hösten och ramavtalen beräknas bli klara i början av nästa år. Sedan förra året finns ramavtal med tryckerier som gäller för hela universitetet (se www.upphandling.lu.se ”Lista alla”, ”Produktgrupper” och ”Tryckning”).

AD-dom leder till eftertanke

Långtidsanställda vikarier vid landets universitet och högskolor har samma rätt till en tillsvidareanställning som vikarier på andra områden i samhället.

Det fastslog Arbetsdomstolen i en dom i juni, som innebär att Lunds universitet får betala ett skadestånd på 40.000 kronor.

Enligt Lagen om anställningsskydd, LAS, måste en vikarie få tillsvidareanställning efter den så kallade bortre vikariatsgränsen på tre år. Högskoleförordningen säger emellertid att ingen kan tillsvidareanställas förrän lärosätet formellt inrättat tjänsten och förklarat den ledig.

Lunds universitet hänvisade till Högskoleförordningen när man inte ville tillsvidareanställa en universitetslektor som varit vikarie i mer än tre år. Man menade att förordningen hade företräde framför LAS.

SULF tog dock lektorns parti och stämde Lunds universitet i Arbetsdomstolen. Och SULF fick alltså rätt – LAS går före Högskoleförordningen även vid universitet och högskolor.

Domen är prejudicerande och kan få stor betydelse för vikarierna vid landets lärosäten, inte minst vid LU.

Personalchef **Staffan Svensson** är lite förvånad över utgången i målet, eftersom Högskoleförordningen ju är en specialförordning just för universitetsvärlden.

– Men vi måste rätta oss efter domen, säger han.

Staffan Svensson har ingen siffra på hur många vikarier det finns vid LU som skulle kunna bli aktuella för tillsvidareanställning enligt LAS-reglerna, men han säger att det finns ”ett antal”. Det kommer dock inte att bli några automatiska anställningar.

– Vi får tänka igenom vilka effekter domen får och se hur vi gör succesivt. Vi kan naturligtvis inte nonchalera den, men vi måste också tänka på universitetets verksamhet och ekonomi, säger han.

PETRA FRANCKE

Nytt genusprogram har startat

I höst drar Genusvetenskapligt centrum igång ett nytt treårigt genusvetenskapligt utbildningsprogram. Under de två sista dagarna i augusti hälsades de nya studenterna välkomna.

Det är sextio nya studenter som börjar höstens 120-poängsutbildning. Centrum har haft många sökande från hela landet. En majoritet är kvinnor, men allt fler män anmäler intresse. Intresset för genusfrågor växer påtagligt.

– Genusvetenskapens fokus på att förstå olika mönster och maktstrukturer kopplade till kön ger användbara verktyg för att arbeta med de här frågorna i arbetslivet, menar studierektor **Sara Goodman.**

Programmet är tvärvetenskapligt. En del kurser ges på Centrum av dess egna lärare, en del fördjupningskurser ges på andra institutioner dels inom samhällsvetenskapliga fakulteten där genusstudenterna har platsgaranti, dels på fakulteter som t.ex. Humanistiska fakulteten.

Samarbetet med fakulteterna resulterar i nya kurser:

– Under den femte terminen har våra studenter möjlighet att läsa en kurs på Juridicum – ”Juridik och praktisk tillämpning”. Den är utvecklad speciellt för vårt program och fokuserar på lagstiftning om diskriminering och jämställdhet, berättar Sara Goodman.

Det genusvetenskapliga programmet erbjuder tre fördjupningsområden: ”Kultur och media” för studenter som vill arbeta med journalistik, information och andra former av kulturarbete, ”Jämställdhet, makt och mångfald” för dem som vill ha ett yrkesliv som konsult eller jämställdhetshandläggare inom offentlig eller privat sektor, samt ”Migration och globalisering”, för dem som vill arbeta med internationellt freds- och biståndsarbete och mänskliga rättigheter.

BRITTA COLLBERG

Annons

Disputationer

3 sept:
Rong Ding i strömningsteknik: ”Experimental studies of turbulent mixing in impinging jets”. Kl 10.15 i sal M;B, M-huset, Ole Römers väg 1, LTH, Lund. **Mikael Afzelius i fysik**: ”Rotational coherent anti-strokes raman spectroscopy – experi-mental and theoretical developments in gas-phase thermometry”. Kl 10.15 i hörsal B, Fysiska institutionen, Professorsgatan 1, LTH.

6 sept:
Mazen Saghir i förpackningsteknik: ”A platform for pachaging logistics development – a systems approach”. Kl 10.15 i stora hörsalen, Ingvar Kamprad Designcentrum, Sölvegatan 26, LTH, Lund.

10 sept:
Gudrun Gauksdottir i folkrätt: ”The right to property and the european convention on human rights. A nordic approach.” Kl 10.15 i rättegångssalen, Juridiska fakulteten, Lilla Gråbrödersgatan 3C, Lund. **Bea Kovácsné Oroszvári i livsmedelsteknik**: ”The mechanisms controlling heat and mass transfer on frying of beefburgers”. Kl 10.15 i sal B, Kemicentrum, LTH, Lund. **M.I.L Gudrun Gauksdottir i folkrätt**: ”The right to property and the European Convention on human rights. A nordic approach”. Kl 10.15 i rättegångssalen, Juridiska fakulteten, Lilla Gråbrödersgatan 3c, Lund. **Jesper Falkheimer i medie- och kommunikation**: ”Att gestalta en region. Källornas strategier och mediernas föreställningar om Öresund”. Kl 10.15 i Kulturens auditorium, Lund.

11 sept:
Tommy Andersson i nationalekonomi: ”Essays on non-linear pricing and welfare”. Kl 10.15 i EC3:210, Lund.

17 sept:
Pavel Tyapkin i fysik: ”Study of two-photon processes at low Q^2 using the VSAT calorimeter in the DELPHI experiment”. Kl 15.15 i föreläsningssal F, Fysiska institutionen, Lund. **Milena Nikolaeva Mineva i fysik**: ”Spectroscopic studies of isomers produced in relativistic projectile fragmentation and in-flight fission”. Kl 13.15 i föreläsningssal B, Fysiska institutionen, Lund. **Andreas Persson i naturgeografi**: ”Hydrological modelling, topographical influence and yield mapping in precision agriculture. Kl 10.15 i hörsal 111, Geocentrum 1, Lund.

24 sept:
Jan Selling i historia: ”Ur det förflutnas skuggor. Historiediskurs och nationalism i Tyskland 1990–2000”. Kl 10.15 i sal 3, Historiska institutionen, Magle Stora Kyrkogata 12 A, Lund.

Tjänster

Doktorand i bioteknik. Ref nr 996, ans 3 sept. Info 046-2224842.

Doktorand i fysik vid Fysiska institutionen. Ref nr 1198, ans 6 sept. Info 046-2227661.

Doktorand i fysik (2 st). Ref nr 3239 resp 3240, ans 13 sept. Info 046-2227696.

Universitetslektor i statsvetenskap. Ref nr 3674/04, ans 15 sept. Info 046-2227206.

Utbildningsbidrag/doktorandtjänst i statistik. Ref nr 0104, ans 15 sept. Info 046-2228926 el 046-2228918.

Utbildningsbidrag i biologi, inriktning mot zoologisk cellbiologi. Ref nr 533, ans 20 sept. Info 046-2229733.

Utbildningsbidrag i biologi, inriktning mot mikrobiologi. Ref nr 534, ans 20 sept. Info 046-2228584.

Utbildningsbidrag i ekologi, inriktning zoologisk ekologi. Ref nr 519, ans 20 sept. Info 046-2224968.

Utbildningsbidrag i ekologi, inriktning zoologisk ekologi. Ref nr 520, ans 20 sept. Info 046-2223705.

Utbildningsbidrag i ekologi, inriktning teoretisk ekologi. Ref nr 521, ans 20 sept. Info 046-2224828.

Doktorand i astronomi och astrofysik. Ref nr 2752, ans 20 sept. Info 046-2227294.

Doktorand i astronomi och astrofysik. Ref nr 2753, ans 20 sept. Info 046-2221568.

Utbildningsbidrag i biologi, inriktning mot mikrobiologi. Ref nr 539, ans 20 sept. Info 046-2228622.

Annons

Meddelanden

22-23 sept:
Konflikthantering och svåra samtal. Utbildningen vänder sig till personer med arbetsledande ställning – prefekter, dekaner, avdelningsföreståndare, kansli- och enhetschefer m fl. För mer information, Christine Fernström 046-2224786 eller christine.fernstrom@pers.lu.se
30 sept:

30 sept:
Seminarium om stress och stresshantering för medarbetare. Seminariet vänder sig till dig som medarbetare och som känner att du vill lära dig mer om stress och stresshantering. Info Christine Fernström 046-2224786 eller Christine.Fernstrom@pers.lu.se

12,14 och 19 okt:
Grundläggande förvaltningsrätt och arbetsrätt. Utbildningen vänder sig i första hand till personer som på olika sätt blir involverade i det administrativa arbetet på institutioner, kanslier och inom den centrala förvaltningen. För mer information, Ingrid Estrada-Magnusson 046-2220852 eller Ingrid.Estrada-Magnusson@pers.lu.se

Konferenser

8 sept:Konferens: 24-timmars myndigheten. En förvaltning i medborgarens tjänst. Plats: Stockholm. För mer information www.ibceuroforum.se

15 sept: Konference "Udnyt det bedste af to verdener". Etablering af virksomheder over Øresund. Plats: IT-Universitetet i København S. Info www.hur.dk.

Stipendier & anslag

Av utrymmesbrist har LUM inte någon information om stipendier & forskningsanslag. Aktuella listor hittas däremot på www.eken.lu.se/stipendier och www.lu.se/instsek/EU:eu.html

Annons

Det händer vid Lunds universitet
se vidare www.kalendariet.lu.se

30/8-3/9 Språk- och litteraturcentrums invigningsvecka. Helgonabacken 12 i Lund. Info www.sol.lu.se

3/9 Rektorshälsning. Rektor Göran Bexell hälsar alla nya studenter välkomna till Lunds universitet. Tal av Göran Bexell och musik av Akademiska kapellet. Kl 12.00 i aulan, universitetshuset.

7/9 Kurs "Smuts – patina eller hälsorisk?", Dunkers Kulturhus i Helsingborg. Kl 08.00-17.30. Avgift 600 kr. För information 042-104517 eller www.helsingborg.se/kulturmagasinet

10/9 Seminarium. Sida/SAREC ordnar ett seminarium kring tema vatten. Syftet är att ett antal doktorander/nyblivna doktorer som får/fått stöd av SAREC skall få tillfälle att presentera sina doktorandprojekt gentemot övriga Sida och Universitetssverige. Kl 09.00-12.30 Stora hörsalen, Sveavägen 25, Stockholm. Info 08-6984076.

18/9 Seminarium. Om åldrandet i dagens Sverige. Kl 10.00-15.45 på Kulturen i Lund. För mer information 08-4626624.

22/9 Lunchseminarium. Jourhavande bibliotekarie – en chattjänst för sökhjälp och vägledning vid informatonssökning. Kl 12.15-13.00 UCLU:s seminariurum, Tornavägen 9B, Lund. Info www.uclu.lu.se/lunchny.asp

24/9 Idéseminarium: Learning in teams. Kl 13.15-16.00 UCLUs utbildningslokal, Tornavägen 11, Lund. Info www.uclu.lu.se/ideny.asp

27-29/9 Workshop. Our Future Light Source. A three-day Brainstorming. Scandic Star, Lund. För mer information www.maxlab.lu.se/

27/9 Fokus på.... Studenternas skrivande och lärande. Har studenters skrivförmåga försämrats? Är det rentav kris i skrivandets konst? Kl 13.15-16.30 UCLUs utbildningslokal, Tornavägen 11, Lund. Info www.uclu.lu.se/ideny.asp

1/10-2/10 Mässa i Köpenhamn. SICEF (Scandinavian International Career and Education Fair) Øksnehallen i Köpenhamn, Danmark. För mer information se www.sicef.dk

8/10 Professorsinstallation. Info Karin Dahlgren 046-2220978.

14/10 Membrandag 2004. Arr av Centrum för membranteknik genom Institutionen för livsmedelsteknik och Institutionen för kemiteknik, LTH. Kl 09.30-16.15 Ideon, Gamma, sal Nils Alwall, Sölvegatan 41, Lund. Info www.cmt.lth.se eller www.livstek.lth.se

Annons

Den nya filosoficirkeln hösten 2004

Moralen – beständig eller ständigt ny?

7/9 Helvetet och moralen, **Bengt Ankarloo**

14/9 Helvetesplaneten – Primo Levi om moralen i Auschwitz, **Jane Nystedt**

21/9 Tur och retur Uppsala. Om värdenihilism och samhällsbygge, **Staffan Källström**

28/9 Representationen av Ont och Gott i konsten, **Maud Färnström**

5/10 Tvånget som adlas till frihet. Kant och den moraliska lagen inom oss, **Jeanette Emt**

12/10 Individ och samhälle hos Platons Staten, **Jan Stolpe**

19/10 Nietzsches moraluppfattning, **Thomas Brobjer**

26/10 Rättvisa bakom en slöja av okunnighet – en introduktion till John Rawls, **Birgitta Forsman**

2/11 Privatmoral och samhällsmoral, **Hertha Hanson**

9/11 Djurhållning och moral, **Bo Algers**

16/11 Moral i djurriket, **Dennis Hasselquist**

23/11 Perspektiv på barns moral, **Michael Tholander**

30/11 Att utöva och utsättas för utilitarism, **Torbjörn Tännsjö**

7/12 Rätt och moral, **Kjell-Åke Modeér**

14/12 Var det bättre förr? Ur det moraliska förfallets historia, **Orvar Löfgren**

Tid & plats: kl 19.30 i Lunds universitets aula. Info: nya.filosoficirkeln@folkuniversitetet.se

Geologins Dag blir Gelogins Dagar

Geologins Dag arrangeras över hela landet lördagen den 18 september. Men i Skåne har den förvandlats till Geologins Dagar. Den 17 september satsar man nämligen på speciella arrangemang för lärare och elever vid skolorna. Eleverna kan lyssna på föredrag på Geocentrum i Lund och för lärarna finns möjlighet till pedagogisk förkovran via exkursioner och liknande, bl.a. med stöd från Naturskolan.

Den 18 september är som tidigare en dag för allmänheten med lokala exkursioner på ren rad platser i Skåne. Medarrangör är SGU, Statens Geologiska Undersökningar i Lund och Regionmuseet/Högskolan i Kristianstad. I SGU:s lokaler i Lund (Kiliansgatan 10) kan den som så önskar också ta med sig mineraler och fossil för bestämning av experter.

För detaljerat program, se www.geol.lu.se samt www.sgu.se och www.geologinsdag.nu

Anslag för medicinsk forskning från Greta och Johan Kocks stiftelser

Stiftelsernas styrelse kommer att utdela ca 4 miljoner kr för medicinsk forskning avseende kroniska, invalidiserande sjukdomar hos barn och vuxna samt geriatrik. Anslag ges i första hand till projekt avseende reumatiska sjukdomar, cerebrala rubbningar med somatiska och mentala symptom samt vårdnad och rehabilitering. Anslag ges företrädesvis till forskning, som bedrivs inom Medicinska fakulteten vid Lunds universitet samt sjukhus och andra institutioner i Skåne.

Ansökan göres enligt särskild formulär, som kan laddas ner på följande adress: www.trelleborg.se/forening.

Ansökningshandlingarna skall skickas i original och vara stiftelsens kansli tillhanda senast den 17 september. Adress: Greta och Johan Kocks stiftelser, Lejonhjälmsgränd 14 A, 231 43 Trelleborg.

Annons

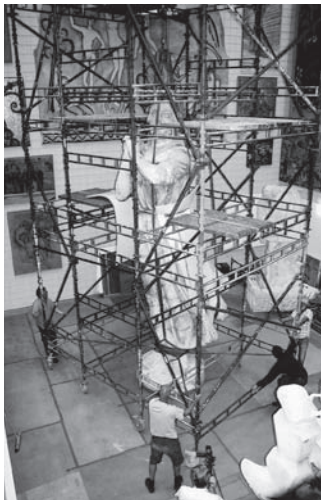

Många starka män krävdes för att flytta LUs tyngsta dam. FOTO: PETRA FRANCKE

Jättedam flyttad

Det är inte ofta hon rör på sig, universitetets största dam. Men fredagen den trettonde augusti var det dags. Då flyttades den 1,5 ton tunga och 5,5 meter höga gipsskulpturen "Kvinna vid havet" (eller "Sjömanshustrun" som hon också kallas) någon meter, samtidigt som hon vreds ett kvarts varv – en förflyttning som tagit två dagar att förbereda.

Det hela skedde på Skissernas museum, som nu är i full gång med att flytta tillbaka i sina om- och tillbyggda lokaler. Skulptören Ivar Johanssons jättekvinna har på grund av sin storlek dock fått stanna i museet under hela byggtiden. Trots det olycksbådande datumet för flytten gick det hela utan problem, och hon kan nu invänta museets återinvigning i januari på sin rätta

"En sund själ i en sund kropp"

Lunds Universitetshistoriska Sällskap står soom arrangör för "En sund själ i en sund kropp – från Palaestra till Gerdahallen", måndag 4 oktober kl 19 i Palaestra. Medverkar gör **Eva-Helen Ulvros**, **Fabian Persson**, **Rolf Edling** samt **Kerstin** och **Bertil Andersén**. En utställning med samma tema öppnas på söndag 3 oktober i Universitetsmuseet på Kulturens område.

HÄNT

SVERIGES BÄSTA TEKNIKLÄRARE är **Christian Söderberg**, lärare på Institutionen för datavetenskap vid Lunds tekniska högskola. Det anser Ångpanneföreningens Forskningsstiftelse som utdelat sitt pris på 50.000 kr till Christian Söderberg för framgångsrik teknikundervisning. Han har fått flera pedagogiska utmärkelser men själv aldrig läst pedagogik. 2003 utsågs han av teknologkåren till bästa lärare, och även till bästa lärare vid utbildningsprogrammen I och F. Dessutom fick han universitetets pedagogiska

GULDMEDALJERAD. Professor **Per Brinck,** Lund, har fått Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsens belöning för förtjänstfulla insatser för skånsk miljövård. Han får belöningen, en guldmedalj, för sina insatser för vården av kulturlandskapet på Kullaberg, där han verkat för att kombinera hänsyn till naturen med

GOD PEDAGOG. Professor **Ulf Berg** vid organisk kemi 1, har fått Svenska Kemistsamfundets pedagogiska pris till universitets- och högskolelärare för år 2004. Ulf Berg har undervisat sedan 1960-talet, tagit stort ansvar för undervisningen i organisk kemi och deltagit i flera uppgraderingar av kemiundervisningen vid LU. Sedan tio år är han huvudlärare i organisk kemi. Hans bredd och djup är imponerande, säger man i motiveringen, liksom hans förmåga att entusiasmera studenterna, t.ex. genom att belysa den organiska kemin med humanistiska och musikaliska inslag.

SKALPELLEN TILL LANDSKRONA.- Kirurg **Anders Alwmark** vid kirurgiska kliniken Lund/Landskrona har fått det pedagogiska priset Skalpellen av medicinarstudenterna som gick kirurgterminen våren 2004. Priset går till en icke universitetsanställd läkare som visat stort engagemang i läkarutbildningen. "Alwmark är en positiv och inspirerande handledare, får en stressad student att slappna av och bli mottaglig för inlärning", lyder bl.a. motiveringen.

MALIN ANDERSSON fick Naturvetareförbundets pris för bästa avhandling under 2003, en LU-avhandling om biverkningarna av medicineringen mot Parkinsons sjukdom. Hon har varit knuten till avd. för neurobiologi men arbetar nu som post-doc i USA. Priset delades ut vid vetenskapskonferensen ESOF i Stockholm nyligen, där också flera LU-forskare deltog som talare vid seminarierna och vid forskningsrådet Formas populärvetenskapliga dag i Kungsträdgården.

LEDAMOT AV IVA. Prefekten vid maskinteknologi på LTH, professor **Jan-Eric Ståhl** har valts in i Ingenjörsvetenskapsakademins avdelning I. Motiveringen är att han har ett brett forskningsområde, utexaminerat ett flertal doktorer och licentiater samt deltar aktivt i teknologundervisningen. Hans forskning har resulterat i ett antal patent och industriella tillämpningar.

SVEN AXSÄTER, professor och prefekt vid Insititutionen för teknisk ekonomi och logistik vid LTH har utsetts till mottagare av 2005 års Harold Larnder Memorial Prize, som delas ut varje år av Kanadas förening för operationsanalys. Han får priset i Halifax, Kanada, i maj 2005. Harold Larnder var med och skapade begreppet operationsanalys. Så kallades det under andra världskriget när grupper av forskare hjälpte de allierade med vetenskapliga besluts-underlag för krigföringen. Harold Larnder deltog också i utvecklingen av radarn. Han avled 1981.

Lärosätena går back med 800 miljoner

Tre fjärdedelar av universiteten och högskolorna räknar med att gå back under 2004. För alla lärosätena tillsammans handlar det om ett minusresultat på drygt 800 miljoner kronor.

Huvudförklaringen till minusresultaten är att anslagen inte ökar i samma takt som antalet studenter. Det innebär att lärosätena inte får betalt för alla studenter de utbildar. Det kärva ekonomiska läget har också påverkat forskningsfinansieringen negativt.

Alla lärosäten utom tre: Uppsala universitet, Umeå universitet och Blekinge tekniska högskola, räknar med att utbildningsvolymen, antalet helårsstudenter och antalet heårsprestationer, kommer att överstiga det så kallade takbeloppet, dvs. det högsta belopp som riksdagen har avsatt för ersättning till respektive lärosäte, för år 2004.

Läs mer om LUs ekonomi på sidan 2.

Sök Lars Salvius-bidrag

För fjortonde året i rad fördelar Lars Salvius-föreningen stipendier, , projektbidrag och det årliga priset på 100 000 kronor, till vetenskapliga skribenter, översättare och utgivare. Sista ansökningsdag är den 30/9.

Ansökningsblanketter kan skrivas ut från webbsidan www.b-pk.se eller beställas från Bonus Presskopia, tel: 08 – 545429 00.

LU tvingas till ny utredning om Kärfve

Ytterligare en läkare ställer nu krav på att Lunds universitet utreder om sociologidocenten *Eva Kärfve* brutit mot god forskningssed i sin kritik av *Christopher Gillbergs* s.k. Göteborgsstudie och diagnosen damp.

Samhällsvetenskapliga fakulteten ska nu ställa samman vad Kärfve respektive Gillberg sagt om dampresultaten, för att argumenten och sättet att framföra dem ska bli så tydligt som möjligt.

Det var förra året som tre läkare, bl.a. Christophers Gillbergs kollega **Peder Rasmussen**, i brev till LU:s rektor anklagade Eva Kärfve för att åsidosätta god forskningssed. De begärde att rektor skulle granska hennes agerande.

Lunds universitet gjorde genom Samhällsvetenskapliga fakulteten bedömningen att det rörde sig om en vetenskaplig tvist mellan Gillberg och Kärfve, och att den därför borde avgöras i den vetenskapliga debatten. Man tyckte inte att det var befogat att granska Kärfves agerande som forskare – en sådan granskning bör göras i samband med tjänstetillsättningar, befordran och liknande, menade man. Inte heller fanns det anledning att ifrågasätta hennes vetenskapliga kvalifikationer; Kärfves doktorsavhandling har fått mycket beröm och hon är docent i sociologi.

Sedan dess har dock Högskoleverket, HSV, sagt sitt. I ett långt yttrande säger HSV att regelverket visserligen inte påbjuder någon annan hantering än den LU gjort, men att varje ifrågasättande av det här slaget – när en forskare anklagar en annan för forskningsfusk – bör utredas grundligt.

Och när nu också **Elisabeth Fernell,** överläkare och docent i barnneurologi vid Astrid Lindgrens barnsjukhus i Stockholm, vill att rektor ska pröva om Eva Kärfve följt ”god forskningssed”, så väljer Lunds universitet en annan väg.

– Vi vill inte granska Eva Kärfve, det görs redan i den vetenskapliga diskusssionen. Men eftersom Högskoleverket inte nöjer sig med vårt första svar – att tvisten bör avgöras i det vetenskapliga samtalet – så ser vi oss tvingade att göra en annan typ av svar, säger **Sune Sunesson,** dekanus för Samhällsvetenskapliga fakulteten.

– När det gällde Peder Rasmussens amälan var den så dåligt underbyggd och opreciserad att vi inte bedömde det som rimligt att lägga ner för stort jobb att bemöta den. Men vad HSV nu säger är att att alla anklagelser om oredlighet måste utredas.

I svaret ska Lunds universitet att försöka visa vad som sagts om dampforskningsresultaten, dels av Gillberg och hans meningsfränder och kolleger, dels av Eva Kärfve.

– Det kommer inte att bli lätt, men vi måste försöka och vill med detta också visa orimligheten i vårt uppdrag, säger Sune Sunesson.

BRITTA COLLBERG

Rättelse

I artikeln ”Kriget mot koldioxiden” i förra LUM blev det fel namn i en av bildtexterna. Personen på den översta porträttbilden är lektor **Mohsen Assadi** och inte **Bengt Sundén.**

Illustration: Andrzrej Ploski

Juristerna visar upp sig

Kom och se om en jurist faktiskt är så tråkig som du föreställer dig! Så bjuder Juridiska fakulteten in allmänheten till Juridikens dag.

– Det är många som undrar vad som finns bakom Juridicums ståtliga fasad på Lilla Gråbrödersgatan, säger prefekt **Bengt Lundell** och berättar att juristerna inte har haft någon tradition att visa upp sin verksamhet för allmänheten.

Men nu kan man alltså få sin nyfikenhet stillad. Lördagen den 2 oktober slås dörrarna upp och alla som vill är välkomna att lyssna till jurister som håller populärvetenskapliga föreläsningar om juridik. Samtidigt finns chansen att bli rundvisad i de gamla televerkslokalerna som sedan sju år tillbaka bebos av Juridiska fakulteten.

Till skillnad från liknande evenemang med populärvetenskapliga föreläsningar som anordnas av humanisterna och teologerna, handlar detta inte om att rekrytera nya studenter. Juristprogrammet tillhör universitetets mer eftersökta utbildningar med 8,4 sökande per plats.

– Nej, för oss handlar det rätt och slätt om att bli bättre på den tredje uppgiften, det vill säga visa för allmänheten vad som händer bakom Juridicums dörrar, säger Bengt Lundell.

Bland annat kommer professorn i civilrätt **Birgitta Nyström** att föreläsa under rubriken ”Fri rörlighet och social dumpning”, **Gregor Noll,** docent i folkrätt, bjuder på en analys av asylrätten i Europa och **Per Ole Träskman,** professor i straffrätt och dekanus för fakulteten, utmanar med rubriken ”Mördare, men oskyldig till brott”.

Besökarna får dessutom se ett bildspel om professorn i natur- och folkrätt, **Samuel Pufendorf.**

– Det är första gången som vi anordnar Juridikens dag, men tanken är att det ska bli ett återkommande evenemang, säger prefekt Bengt Lundell.

För hela programmet se www.jur.lu.se/juridikensdag

ULRIKA OREDSSON

Plats för SAMSPRÅK

Nu är det så äntligen invigt, Lunds universitets Språk- och litteraturcentrum – SOL-centrum i dagligt tal.

En ny byggnad med luftigt bibliotek och generös entréhall binder på ett snillrikt vis ihop Humanisthuset, Absalon och gamla Geologen. Det är lätt att imponeras av de mötesplatser som skapats, men den riktigt stora poängen med nybygget framgår först om man går ner i källaren. Där finns flera toppmoderna laboratorier för studier av språklig kommunikation – labb som är tänkta att öka kontaktytorna mot andra humanistiska ämnen och mot beteendevetenskap, teknik och medicin.

– Vi är ensamma i världen om den här kombinationen av labb, säger *Sven Strömqvist*, professor i allmän språkvetenskap och projektledare för centrumet. ▶

En språklåda – eller kanske en spraklada?

Språk- och litteraturcentrums nya bibliotek och läshus, såsom det ter sig norrifrån vid Sölvegatan. Till höger skymtar gamla Geologen, nu omdöpt till Lingvisthuset. Bilden är tagen från Geocentrums tak.

FAKTA
SPRÅK- OCH LITTERATURCENTRUM

Arkitekt: Mats White, Jais-Nielsen-White arkitekter
Kostnad: Total bygg- och renoveringskostnad för samtliga byggnader beräknas till ca 200 miljoner kronor. Kostnader för inredning och utrustning beräknas till drygt 30 miljorer kronor.
Institutioner: Engelska institutionen, Klassiska och semitiska institutionen, Institutionen för lingvistik, Litteraturvetenskapliga institutionen, Institutionen för nordiska språk, Romanska institutionen, Tyska institutionen, Institutionen för Öst- och Centraleuropastudier, samt journalistutbildningen. Institutionen för östasiatiska språk hör organisatoriskt till centrumet, men stannar kvar i sina lokaler i Alfahuset.
Anställda: ca 200 personer
Studenter: ca 3500 personer, varav ca 200 doktorander

Drömmen om ett samlat språkcentrum har levt sedan mitten av 1980-talet, när idén lanserades av HT-områdets dåvarande dekanus **Ulf Teleman**. Pengar saknades dock, och det var inte förrän 1998, då Crafoordska stiftelsen donerade 40 miljoner kronor till inredning och utrustning, som saker och ting började röra på sig. En arkitekttävling utlystes som vanns av arkitekten **Mats White**, och det första spadtaget till den nya byggnaden togs i november 2002. Trots att centrumet nu invigts dröjer det till årsskiftet 2005/2006 innan komplexet är helt klart. Renovering återstår av Humanisthuset och sedan Absalon, med tillhörande flyttkarusell för institutionerna.

Men huvudnumret är alltså på plats. Via den glasade huvudentrén mot UB-parken kommer man in i den nya entréhallen som binder ihop de gamla byggnaderna. Här ser man rakt in i det gemensamma biblioteket med tillhörande läshus. Det finns även ett café och en reception för hela centrumet, där studenterna bl.a. kan köpa kompendier och kopieringskort och få reda på examensresultat. Ändå blir det mycket öppen yta över, idealisk för små mässor och tillfälliga utställningar, eller som under invigningsveckan: litteraturbar och pianokonsert.

Trots att byggnaden känns lite ödslig när LUM hälsar på ett par veckor före invigningen är det inte svårt att föreställa sig hur studenter och lärare från centrumets institutioner kommer att springa på varandra i entréhallen och biblioteket.

– Huset är byggt så man lätt ska kunna se varandra, berättar Sven Strömqvist.

Han prisar hur arkitekten Mats White har kopplat de gamla byggnaderna med de nya, och sett till att ”spaningsfaktorn” blivit hög genom diverse utskjutande balkonger, glasväggar och ljussläpp mellan våningarna.

Sven Strömqvist visar gärna runt i nybygget. Mest stolt är han över källaren. Det är där framtiden finns i form av Humanistlaboratoriet, som egentligen är flera labb. Här finns förfinad teknik att mäta och analysera hur vi talar, läser, lyssnar och skriver. Kopplat till nya modeller och teorier om hur hjärnan arbetar kan sådana mätningar t.ex. bana väg för nya kunskaper om språk och deras växelverkan med tänkande, sociala relationer och kulturella sammanhang.

– I de humanistiska ämnena är vi duktiga på att beskriva saker. Vi försöker *förstå*, och sätta in saker i sammanhang. Naturvetarna är mer för att *förklara*, ofta med hjälp av experiment Och jag tror att vi humanister behöver få in mer av det tänkandet. Med hjälp av det här labbet ska man både kunna beskriva, förstå och förklara, säger Sven Strömqvist.

För att det ska bli verklighet vill han knyta även andra delar av universitetet till labbet, t.ex. andra humanistiska ämnen, beteendevetenskap, teknik och medicin. Redan idag finns samarbeten mellan humanister och logopeder och institutioner på LTH, och flera nya projekt ligger i startgroparna.

Den stora entréhallen. Till vänster sticker en del av biblioteket ut. I mitten sammanbyggnaden med Absalon. Borta vid glasväggen till vänster blir det café, och till höger i bild ligger huvudingången som vetter mot UB-parken.

I ett av labben kan man studera hur människor kommunicerar under exempelvis ett sammanträde.

– Jag hoppas att vi kan få ett utvecklat samarbete med teologerna också. De kan mycket om kulturspecifikt agerande, vilket är viktigt vid t.ex. konfliktmedlingssamtal.

Sven Strömqvist ser egentligen inte några begränsningar för vilka ämnesområden som kan ha nytta av Humanistlabbet. Här kan man skapa något unikt.

– Humanistlabbets olika delar finns även på andra håll i världen. Men där sitter grejerna inte ihop. Det är oklart hur undervisning och forskning hänger samman. Här kommer de att vara direkt kopplade till varandra. Labbet ska användas i undervisningen, så att vi får in fler forskande och observerande inslag.

Laboratoriemiljön har utformats efter expertråd från Max Planck-institutet och universiteten i Berkely och Stanford. Även biblioteksresurser har skapats i internationellt samarbete. Tillsammans med fjorton europeiska partners har Sven Strömqvist och en forskargrupp vid SOL-centrum tagit fram ett system för att göra forskningsdata och analysverktyg inom humanvetenskaperna sökbara och tillgängliga på webben. Systemet har utvecklats inom projektet European Cultural Heritage Online, och blir en helt ny typ av biblioteksresurs vid det nya centrumet.

Sven Strömqvist är övertygad om att den nya tvärvetenskapliga forskningsmiljön vid SOL-centrum kan locka både forskare och pengar, från Sverige och utlandet.

– Men vi måste öva oss i en ny kultur, och jobba mer aktivt utåt för att visa vad vi kan.

TEXT: PETRA FRANCKE
FOTO: KENNET RUONA

Ovan till vänster: Arbete i biblioteket. Vy genom ett ljussläpp mellan våningarna.
Ovan till höger: En datasal i det nya läshuset med utsikt norrut mot Sölvegatan.
Till höger: Sven Strömqvist i ett ekofritt rum i Humanistlaboratoriet. Rummet används bl.a. när man ska ställa in mycket ljudkänsliga mätinstrument.

Anders Heyden och Jan Holst utvecklar nya navigations- och analysprogram som behövs till obemannade och fjärrstyrda u-båtar. FOTO: GÖRAN FRANKEL.

Matematiker lär självgående ubåtar att navigera

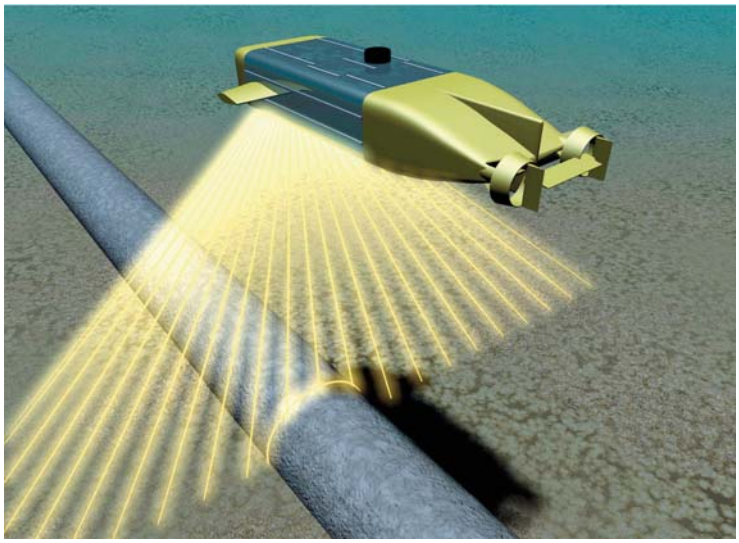

En AUV tar sig själv ut till den kabel eller pipeline den ska undersöka. Den kan ligga ute länge och återvänder sedan till hemmabasen packad med information.

Smarta undervattensfarkoster kommer inom några få år att inspektera kablar och pipelines på havsbottnen. Det handlar inte längre om obemannade och fjärrstyrda farkoster utan om obemannade farkoster som sätts ut i en hamn, ger sig iväg till havs och återkommer efter att utfört sitt uppdrag – allt utan inblandning från uppdragsgivaren. Matematiker i Lund och Malmö deltar i utvecklingen av de nya navigations- och analysprogram som dessa självständiga maskiner kräver.

Farkosterna kallas AUV (Autonomous Underwater Vehicles). Det danska företaget Maridan har utvecklat en första generation. Bland de tidigaste beställarna fanns de Beers Marine för användning i den sydafrikanska gruvindustrin. Floder som skär genom områden rika på diamant för med sig tonvis av slam. Slammet lagras i havet utanför flodmynningarna. Man använder AUV för att leta efter diamanter i de undervattensdeltan som uppstår.

Löser navigeringsproblem

Men nu väntar ännu mer avancerade uppgifter för AUV: övervakning av installationer på havsbottnen. Professor **Jan Holst** vid matematisk statistik arbetar med navigerings- och detektionsproblem och professor **Anders Heyden,** vid matematik på LTH och tillämpad matematik vid Malmö högskola, med bildbehandlingen. Maridan har köpts upp av tyska Atlas men är fortfarande med i projektet liksom danska PipeCare och Alcatel Submarine Networks Marine AS, norska FieldCare AS och svenska Baltic Cable. Projektet stöds ekonomiskt av Nordisk Industrifond.

– Det som gör fjärrstyrda ubåtarna kostsamma är inte så mycket att någon måste styra dem som att man måste gå ut med en båt och ligga med den i området som ska undersökas, säger Jan Holst.

– En AUV tar sig själv ut till målområdet och hittar en kabel eller pipeline även om denna är nedgrävd i havsbottnen. Den kan ligga ute länge och ta god tid på sig för att undersöka en kabel. Sedan återvänder den till hemmabasen packad med information.

Undervattensbuller

Jan Holst blev involverad i projektet därför att han och kollegor på Matematikcentrum vid LU har arbetat tillsammans med Kockums med bullerdetektion i undervattensmiljö och med ubåtsnavigation.

– En ubåt navigerar i undervattensläge med sin gyro och sin logg. Vinkelförändringar i gyron ger information om accelerationen, och hastigheten

i förhållande till det strömmande vattnet mäts med en logg som arbetar med Doppler-principen, alltså förskjutningar i frekvensen hos de ljudvågor som sänds ut, säger Jan Holst och fortsätter:

– En AUV har en hel uppsättning av sensorer för att orientera sig. Den har kameror, sensorer för att mäta jordens magnetfält och ett mer avancerat ekolodsystem än inom konventionell sjöfart. Ett helt batteri ljudvågor skickas iväg samtidigt så att man täcker en stor yta på havsbottnen och kan skapa en tvådimensionell, ja t.o.m. tredimensionell bild av denna. På det sättet kan man t.ex. se om strömmen har fört bort sand under en pipeline så att denna hänger helt blottad. Då kan ju en trål fastna i den och slita sönder den.

Föränderlig botten

Den stora utmaningen för Jan Holst är terrängnavigering. Det är nytt för AUV.

– Problemen med att navigera efter bottentopografin är att denna ständigt omdanas av strömmarna. Den är inte heller särskilt noggrant känd och kartlagd. Men lyckligtvis brukar djupen och grunden som anges på sjökortet bestå. Strategin jag utvecklar bygger på en kombination av uteslutningsmetoden och en anpassning mellan bottenmätningar och en kartbild ombord. AUV:n mäter bottentopografin och kan då ge ett antal alternativa positioner. Vid nästa mätning kan ytterligare några av alternativen förkastas. När den här proceduren upprepats några gånger har AUV:n en god uppfattning om var den befinner sig.

Stor potential

Jan Holst är fascinerad av den potential som finns i självgående undervattensfarkoster.

– De kan ju användas till så mycket annat utöver att undersöka pipelines, säger han. Vi vet så lite om vad som finns på havsbottnen, och bara detta att kartlägga den är spännande. En AUV har använts i Roskildefjorden för att söka efter marinarkeologiska lämningar. En annan tänkbar tillämpning är miljöövervakning. Och när vi får larm sådan som det nu aktuella med en viss typ av rödalger på västkusten kan man med en AUV följa hur algen sprider sig.

Det ligger en okänd kontinent och väntar på oss därnere i djupen. AUV kan hjälpa oss att utforska den, säger Jan Holst.

GÖRAN FRANKEL

FAKTA OM AUTONOMES UNDERWATER VEHICLES, AUV

Den AUV som lundaforskarna arbetar med kan operera på upp till 600 meters djup, vilket är tillräckligt för installationer i exempelvis Östersjön, Nordsjön eller på kontinentalsockeln. AUV:n är 4,5 meter lång. Skrovet är 1,1 meter brett – två meter om man inkluderar vingarna. Höjden är 60 centimeter. Den har en operationsradie på 10 km med blybatterier och 100 km med litiumbatterier. Den kan ligga ute länge och ta god tid på sig för att undersöka en kabel.

Akademiska Hus

Tai Chi

– nytt vapen mot ledvärk

Kan Tai Chi-rörelser som Flytta Berget, Händer-Som-Moln och Borsta Knät hjälpa reumatiker och patienter med fibromyalgi och artros?

Ja, det tror lektorn i sjukgymnastik, *Amanda Lundvik Gyllensten*, som utbildat sig till "Master Trainer in Tai Chi for Arthrosis".

Tai Chi beskrivs i Nationalencyklopedin som en urgammal kinesisk närstridsmetod, i en av sina former utvecklad till folkgymnastik i Kina. Den Tai Chi man möter i västerlandet är långt ifrån en kampsport, men att rörelserna har sin grund i anfall eller (oftare) självförsvar kan fortfarande skönjas.

– Så här, till exempel, säger Amanda Lundvik Gyllensten och sätter båda händerna framför ansiktet med handflatorna utåtriktade, startställningen till den rörelse som brukar inleda en Tai Chi-övning. Hon säger åt mig att ta ett stryptag på henne samtidigt som hon gör sin rörelse. Mycket riktigt – mitt stryptag kommer av sig totalt och hennes rörelse har visat sin gamla funktion som självförsvar.

Rörelser med mening

Att Tai Chi-rörelserna har en sådan innebörd tycker hon är en poäng, även om de aldrig i praktiken ska användas till självförsvar.

– Rörelser med mening känns mer tilltalande och lättare att lära sig än rörelser som inte har något syfte utanför sig själva. I Tai Chi har alla rörelser både ett namn och en ursprunglig "avsikt", säger hon.

Amanda Lundvik Gyllensten har själv hållit på med Tai Chi i många år. Men som forskare och lärare har hon hittills arbetat mest med en enklare metod kallad basal kroppskännedom.

Dess rörelser har inspirerats av Tai Chi men är betydligt mindre komplicerade. Enkelheten gör att metoden kunnat anpassas till många olika patientgrupper, från smärtpatienter till de som lider av ångest, depressioner och personlighetsstörningar.

Amanda Lundvik Gyllensten hoppas kunna visa att Tai Chi är bra för patienter med ledvärk.

– Lär man sig använda kroppen på rätt sätt så mår man oftast bättre också i själen, säger hon och illustrerar resonemanget med sin egen kropp. En hopsjunken kutig ställning signalerar en människa som vill gömma sig för världen i sitt elände, medan en rak hållning tyder på självförtroende och öppenhet. Skillnaden syns mycket tydligt, och påverkar både personen själv och hennes omvärld.

Amandas intresse för behandlingsmässiga synteser mellan väst och öst har fört henne både till Japan och Australien. I det senare landet fick hon kontakt med **Paul Lam**, en person som i sig utgör en sådan syntes: han är på en gång västerländskt utbildad allmänläkare och kinesiskt skolad Tai Chi-mästare.

Det är Paul Lam – som själv lider av artros, ledförslitning – som utvecklat metoden Tai Chi for Arthritis, anpassad för personer med reumatism, fibromyalgi och artros. Hans metod har spritts bl.a. till USA, som Amanda nyligen besökt för den kurs som gjort henne till ”Master Trainer”.

På kursen fick hon lära sig hela 73 nya rörelser, vilket hon säger var utmattande även för vana Tai Chi-utövare. Tai Chi kräver inte att man är vare sig ett muskelknippe eller ett spänstfenomen (och lämpar sig därför utmärkt som äldregymnastik), men kräver däremot total koncentration och kroppskontroll vilket kan vara nog så ansträngande.

Mycket på en gång

Bara en kort rörelse som varar mindre än en halv minut räcker för att göra en nybörjare yr i mössan. Vänster hand ut, höger hand framåt med handflatan utåt-uppåt, höger fot framåt, kroppen ett kvarts varv åt vänster, höger fot i en cirkelrörelse nedåt och vänster arm uppåt, samtidigt med in- och utandningar som ska komma på rätt ställe… det är mängder med moment att hålla i huvudet.

Tai Chis goda inverkan på balans, hjärtfunktion och blodcirkulation är väl belagd. Nu hoppas Amanda Lundvik Gyllensten kunna visa att den är bra också för patienter med ledvärk. Tillsammans med professorn i sjukgymnastik **Charlotte Ekdahl**, primärvårdsöverläkaren **Kristina Nerbrand**, sjukgymnasten och FoU-samordnaren **Gertrud Nilsson** och universitetsadjunkten och doktoranden **Ann Lundius** ska hon dra igång ett projekt där omkring 300 primärvårdspatienter med höftont lottas till att delta i antingen Tai Chi, traditionell sjukgymnastik eller ett utbildningsprogram kallat Höftskolan.

Stärker musklerna

Själv anser Amanda att mycket talar för att Tai Chi kommer att visa sig ha god effekt.

– Tai Chi-rörelserna kan väntas stärka patienternas muskler och öka genomblödningen. Det gör också vanliga sjukgymnastiska rörelser, men jag tror patienterna finner det mer stimulerande att utföra ett Tai Chi-program. Samtidigt får de självkänslan stärkt genom den utmaning det är att lära sig något nytt, vilket kan göra det lättare för dem att hålla sig igång trots sin värk, säger hon.

Om tre–fyra år kan resultaten vara klara: då blir det dags att se om Flytta Berget och de andra rörelserna gjort nytta även för svenska värkpatienter.

TEXT & FOTO: INGELA BJÖRCK

Sociologiska institutionen

Posttidning A
Lunds universitet
Box 117
221 00 Lund

• Hallå!

… *Per Karsten*, ny chef för Historiska museet, och med ett förflutet som doktorand vid Arkeologiska institutionen.

Du kommer närmast från Riksantikvarieämbetet här i Lund där du jobbat som projektledare i tio år – varför lockade museitjänsten dig?
– Jag har alltid rört mig i museets periferi och ser museet som den ultimata utmaningen.

På vilket sätt då?
– Att fullt ut få göra museets samlingar tillgängliga och attraktiva för allmänheten. Museet ska bli en institution inte bara vid Lunds universitet utan i Lund och Skåne.

Varför är du rätt person att utveckla museet?
– Jag är kreativ, tycker om att arbeta med utåtriktad verksamhet och jag har ett brett kontaktnät.

Hur är du som administratör?
– Ingen har klagat än, men jag vill inte bli en administrationens fånge utan min viktigaste uppgift är museets verksamhet.

Museet har nästan alltid haft ekonomiska problem och ännu är det osäkert om vilket departement det ska sortera under. Hur ser du på det?
– Man får trolla och trixa med det man har och tänka på ett nytt sätt. Kanske det ändå finns en öppning när det gäller anslag.

Du tillträder den 1 oktober – vilken blir din första uppgift?
– Att tillsammans med personalen utveckla en vision och en strategi för att nå våra mål, och därefter presentera detta för styrelsen.

Har du funderingar kring en vision?
– Ett bättre namn på museet vore Arkeologihistoriska museet. Vi ska kunna presentera det äldsta såväl som det nyaste inom vetenskapshistoria när det gäller arkeologi. Men annars tycker jag att de mål som jag fått presenterade för mig känns rätt, d.v.s. att delta i forskningen, förvalta den och göra den publik.

Har du något forskningsprojekt på gång?
– Ett konkret exempel är ett stort EU-projekt som handlar om stenåldersgravar utanför Kävlinge. I det projektet hoppas jag att Historiska museet ska bli en aktiv part.

Kommer du ägna dig åt egen forskning?
– Nej – jag ska ägna mig åt att utveckla museet.

Har du några planer på framtida utställningar?
– Absolut. Museet fyller 200 år nästa år och det är Europas äldsta historiska museum så det ska verkligen firas!

Har du några favoriter bland samlingarna?
– Kilian Stobaeus kuriosakabinett från 1700-talet. Den samlingen måste och ska ställas i ordning så att alla får ta del av den.

TEXT & FOTO: MARIA LINDH